

RIJK

AAN

- OPTIMISME
- PSYCHOLOGIE
- LIEFDE
- VRIENDSCHAP
- GEZONDHEID
- GELUK
- GESPREKKEN
- VRUJWILLIGERSWERK
- WILDE DIEREN
- HUISDIEREN
- TUIN
- ERBUJ HOREN
- ARCHITECTUUR
- SPIRITUALITEIT
- FINANCIËLE TIPS
- SPORT
- ENTERTAINMENT
- NATUUR
- FILOSOFIE
- OPVOEDKUNDE
- SPELLETJES
- BOEKEN
- REISJES
- FOTOGRAFIE
- MUZIEK
- TECHNIEK
- HISTORIE
- WINKELS
- COMMUNICATIE

aan bewoners die van hun wijk houden
uitgave Het Lage Land, 's-Gravenland en Prinsenland

Nr 09 – jaargang 35 – april / mei / juni 2026

Colofon

Het gratis magazine RIJK verschijnt 4 maal per jaar, ongeveer in maart, juni, september en december. Digitale editie: www.rikoelfzema.nl

Wilt u ons informeren over iets of uw mening over de inhoud met ons delen, dan graag naar rijkaanalles@hotmail.com of bel 06-48143064. De redactieleden vinden uw mening erg fijn!

Dit magazine voor de wijk wil de lezer vooral gelukkiger, blijer in liefde en vriendschap, trotser op onze wijk etc. etc. maken. Kortom RIJK is vooral positief, inhoudelijk, informatief en vol met tips. De terugkerende onderwerpen voor en over de drie wijken zijn: de Wijkraadllpg, vrijwilligerswerk, dieren in nood, gezondheidstips, communicatietips, natuur, architectuur, spirituele plekken, opvoedkundige antwoorden, hoe word je een leuke opa en oma, technische tips, winkels en bedrijfjes, historische weetjes, kennis over liefde, geluk en vriendschap, hoe om te gaan met eenzaamheid, wat weten boswachters en boa's over ons, financiële tips als je niet veel te makken hebt, waar kan je iets leuks bekijken in Nederland en achteraan in het blad een lang en zwaar artikel voor de liefhebber. We verschijnen te weinig om echt actueel te zijn dus voor de wijknieuwtjes verwijzen we naar de Havenloods of apps over de buurten.

Redactie

Hoofdredacteur Rik Roelfzema • Andrea Berkelder • Ineke van Engeldorp • Paul de Graaff • Harry van der Meiden • Guus van Meurs, Lydia den Otter • Dik Vuik.

Advertenties

1 pagina: 800,- euro • ½ pagina 600,- euro • ¼ pagina 400,- euro • 1/8 pagina 200,- euro • 1/16 pagina 100,- euro • Prijzen exclusief 9% BTW.

Opmaak en productieadvies:

Hebbit strategische marketingcommunicatie - www.hebbit.nl

Druk:

Janssen/pers Rotatiedruk bv - Gennep - 0485-490433

Hulp bij verspreiding Wijkmagazine RIJK

De WIJKRAADLLPG (www.wijkraadllpg.nl) financiert de drukker en de vormgever. Kranten zijn dus ons goud want zelf hadden we ze niet kunnen betalen. De redactie krijgt geen vergoeding. Zij steken veel energie en tijd in het blad, omdat het leuk en dankbaar werk is. We zijn zuinig met de krant: we bezorgen ze in de brievenbus, maar niet in alle wijken volledig. Daarom liggen ze op strategische plekken in de wijk voor de mensen met een 'nee-nee sticker' op de brievenbus en voor de bewoners die een extra krant willen doorgeven aan een ander. Dat laatste horen we steeds vaker: leuk!

Hulp voor onderwerpen in de krant en de redactieleden is opnieuw uitgebreid uit onverwachte hoek. Onderstaande kringloopwinkels helpen ons al wat langer:

Kringloop Nieuw & Co – Koperstraat 31, R'dam
Kringloop Bonnefooi Kralingen – Oudedijk 94, R'dam
Kringloop Delen is Helen – Schoterbosstraat 4, R'dam
Kringloop Zeist - Joh. Postlaan 4, Zeist

En hieraan kunnen weer twee toegevoegd worden:

Kringloop Rataplan - Koperslagerstraat 9, R'dam
Kringloop Rataplan - Industrieweg 50, Berkel en Rodenrijs

Twee bewoners reageerden n.a.v. het artikel over wie ons allemaal helpen (vorige nummer pag.27). Hun beider echtgenoten waren recent overleden en zij vroegen mij of ze met boeken van hun overleden echtgenoten konden helpen. Dank dat ik allerhande verschillende boeken mocht meenemen!

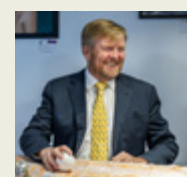
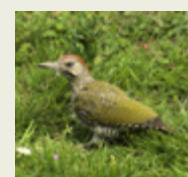
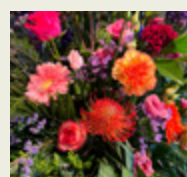
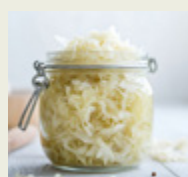
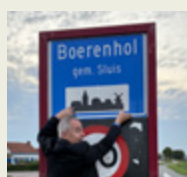
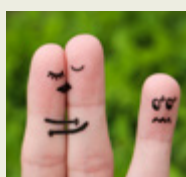
Heel bijzonder reageerde de Jumbo aan de Wingerd 251. Na een zeer mooie verbouwing van de winkel bleek ons plekje voor de RIJK uit zicht te zijn geraakt. Na overleg stelden de leidinggevenden voor om ze onderin het krantenrek te leggen! TOP!!

Auteursrecht
© RIJK 2026. Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van (de inhoud van) deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij de betreffende auteur. Wilt u iets overnemen, graag bericht rijkaanalles@hotmail.com

RJK AAN • INHOUD

• JALOEZIE, DE VOOR- EN NADELEN	4-5	• SCHOONHEID VAN DAGELIJKSE FOTO'S	19
• GRIJP HET MONSTER BIJ DE KEEL	6	• DE GROENE SPECHT: EEN VROLIJKE BUUR IN ONZE WIJK	20-21
• SPOOKOLOGIE: ALLES WAT JE WIL WETEN OVER HET OCCULTE	7	• DE GROOTSTE STER VAN NEDERLAND	22-23
• BEVRIJDERS KWAMEN DOOR PRINS ALEXANDERPOLDER NAAR ROTTERDAM	8-10	• DIT IS EEN HEEL BIJZONDER BOEK OVER ROTTERDAM	24-25
• SNUFFEL JE RIJK	11	• WHAT'S IN A NAME?	26-27
• HOE INTELLIGENT IS JOUW HOND?	12-13	• VAN NOODWINKELS NAAR WINKELCENTRA IN HET LAGE LAND	28-29
• HET LAGE LAND IS VERDICHTINGSGBIED.	14-15	• DOE IETS WAT DE GIRLZ CLUB HEEFT GEDAAN	30-31
• ZO AT JE NOG NOOIT ZUURKOOL!	16-17	• HOE DE KERMIS EEN KOP VAN JUT WERD	32-35
• DÉZE TIP OM JE BOEKET LANGER GOED TE HOUDEN!	18		

RJK AAN

Symboliek op de voorkant van de RIJK

Is het een simpel plantje? NEE!!!

Het lijkt zo'n simpel plantje. Wetenschappers van de Universiteit van Edinburgh ontdekten waardoor het pluusje zo hoog en zo ver door de wind kan worden meegenomen. "Het komt doordat er zich aan de bovenkant van hun oppervlak luchtcirculaties (= vortexen) vormen, die de zaden dan opheffen in de lucht. (...) Pas bij voldoende luchtdroogte, toereikende warmte en een mooie, gelijkmatige stijgwind laten de zaadjes hun bloembodem los. "[1]

In de botanica is de paardenbloem ook niet eenvoudig. Hij behoort tot de 'apomictische soorten'; dat wil zeggen, er zijn allemaal onderverdelingen in soorten. Die soorten behoren bij specifieke milieu, als grasland, moeras of droge, meest kalkrijke zandgrond. De plant heeft zijn overwinteringsknoppen 'in', d.w.z. om en nabij het maaiveld. Dat heet hemicryptofyten, letterlijk 'half verborgen planten'. Noem dat plantje dus nooit meer 'eenvoudig', als dit zijn namen zijn.[2]

Rol in de natuurapotheek

De Latijnse naam is Dens Leonis, leeuwentand (Dandelion in het Engels) en dat is wegens de diep ingesneden bladeren, die lijken op de hoekige tanden van een leeuw om het vlees te kunnen afscheuren. Tevens is de plant zeer dienstbaar in de natuurapotheek. Het sap en de wortels zijn reinigend. De blaadjes (molsla) worden graag in salades verwerkt. In de oudheid was het plantje als anti-magisch middel erg handig om de betovering van impotentie in de huwelijksnacht te voorkomen. [3] In het Cruydt-boeck van de Brabantse Rembert Do-

doens uit 1554 zegt hij al dat de plant de ogen kan reinigen, maar "oock macht de wratten van de huyt te doen vergaen" [4]

Symboliek van de paardenbloem

In het Christendom draagt de paardenbloem wegens zijn bittere sap en bladeren het embleem van de lijdensweg van Christus. En zo werd de Taraxacum officinale, de paardenbloem, symbool voor absurditeit en gematigdheid. Vaak steken jonge meisjes de gele bloemen in het haar als teken van geluk en trouw. [5]

Goedaardige hekserij: Wicca

In de Wicca of hekserij (= natuur religie) spelen de bladeren en de wortels van de plant een belangrijke rol. Ze kunnen mee de geesten oproepen of de toekomst voorspellen; voor dat laatste dien je de wortel in je wensdoosje te leggen. Tevens versterken de planten gezondheidsspreuken door bijvoorbeeld de gele bloemblaadjes uit te strooien. [6]

De schrijver Jack Goody vat het bovenstaande goed samen: "The leaves of the dandelion (pissenlit) serve both for salads and for divination." Kortom: voor gezondheid, voedsel en waarzeggerij! [7]

Gebruikte bronnen: [1]= Het vernunft van planten, Marcel De Cleene (2021), blz.31-32 [2]= Wilde Planten deel 1, Westhoff e.a. (1970), blz.29+131 [3]= De taal der kruiden, Mellie Uyldert (1948)(1972), blz.35 e.v. [4]= Bloemlezing uit het Cruydt-boeck, samengesteld Dr. A. Schierbeek (19410, blz.130 e.v. [5]= XYZ van de symbolen, Jack Tresidder (eindred.), (1997), blz.167 [6]= Wiccapedia (gids voor witte moderne magie), Robbins & Greenaway (2019) [7]= The culture of flowers, Jack Goody (1993), blz.241

Jaloezie, de voor- en nadelen

Jaloezie is misschien wel een van de meest vernietigende emoties die er bestaan. Voor beide partijen.

Jaloezie en afgunst – angst en verlies

Jaloezie is het verlangen om wat je had bij je blijft. Jaloezie gaat gepaard met angst om te verliezen. Nijd en afgunst betekenen, dat je wilt hebben wat de ander heeft, omdat je vindt dat jij het eigenlijk meer verdient dan de ander. Afgunst is een iets zwakkere emotie van 'nijd'. In een familie kunnen bijvoorbeeld broer en zus nijd hebben over de verdeling van de erfenis. In nijd zit een hoop agressie en woede. In jaloezie zit veel verdriet en angst. De woede die jaloezie oproept draait om het afgewezen worden, het aan de kant geschoven zijn. Je hoort er niet meer bij. En door je jaloerse gevoel vergeet je dat een ander mens nooit je bezit kan zijn, maar je vindt toch dat de persoon die bij je weg is gegaan, bij jou had moeten blijven.

Verskillende emoties

Jaloezie heeft altijd een object nodig, namelijk je partner. Sommige andere emoties zijn juist subject-gebonden, bijvoorbeeld schaamte. Schaamte richt zich op jezelf. Schaamte is afleesbaar aan je gezicht, bijvoorbeeld omdat je rood wordt. Jaloezie is een onzichtbare emotie en niet afleesbaar op je gezicht. In de psychologie is jaloezie geen basisemotie. Basisemoties zijn altijd afleesbaar van iemands gezicht: vreugde, verbazing, woede, vrees, verdriet en walging. Met de emotie jaloezie is ook altijd een actiebereidheid verbonden. Je houdt je partner zoveel mogelijk weg van de verlokkingen. Of je kleineert de verlokking en maakt die zwart. Of je verjaagt zelfs de verlokking. Soms ga je je partner jaloers maken door zelf hevig te flirten. Om zeker te weten of je partner gevoelig is voor een verlokking, controleer je het doen en laten. Je leest zijn/haar appjes, doorzoekt telefoons en jas- en broekzakken.

Alle emoties hebben voor- en nadelen. Verdriet is vreselijk, maar bevestigt wel de onherroepelijkheid van iets (bijv. overleden persoon), waardoor je geen energie gaat stoppen in iets wat onveranderlijk is. Bij de emotie jaloezie is het voordeel het idee van controleerbaarheid, de moed is nog niet verloren. Ik kan door mijn jaloezie geloven dat het mogelijk weer goed komt. En zo blijven mij diep verdriet en eenzaamheid bespaard!

De voordelen van een bepaalde emotie maken dat zo'n emotie hardnekkig blijft voortduren. [1]

Wat is een relatie?

Als je als partners leeft, dan is het optimale, wanneer je je vrij voelt om te zijn wie je wil zijn. Anderzijds dat je bereid bent als de ander om hulp vraagt, er voor die persoon te zijn. Je schuift dan je eigen

vrijheid even opzij. In een relatie ben je ook wederzijds afhankelijk van elkaar.

Je wil ook met behulp van je partner jezelf ontplooiën; elkaar ondersteunen in de zoektocht van het leven, is belangrijk.

Tevens is de relatie een waarborg voor alle gevoelens van geborgenheid en veiligheid. Een beetje jaloerse gevoelens bevestigen die wens tot geborgenheid en veiligheid. Door jaloezie eisen partners elkaars aandacht op en houden zo de verlokkingen buiten de deur.

Mannen en vrouwen zijn anders

De psycholoog Freud dacht nog dat jaloezie aangeleerd was. Immers kleine jongen wordt verliefd op zijn moeder (=Oedipuscomplex) en hij ontdekt dat zijn vader de gelukkige is met de moeder. Om het jongetje te behoeden voor de vernietigende kracht van de jaloezie, gaat het kind de vader op een voetstuk plaatsen. Inmiddels weten we dat de emotie jaloezie universeel is. Wel verschilt de manier tussen man en vrouw.

Mannen zijn jaloers, als ze denken dat hun partner een (eenmalige) seksuele relatie aangaat met een ander. Vanuit de evolutiepsychologie weten we dat voor mannen een eenmalige seksueel samenzijn van hun partner met een andere man, kan leiden tot een zwangerschap en dat is een grote biologische bedreiging. Tevens is voor een man de positie van de ander een struikelblok: is de ander machtiger, rijker, sterker, dan zou hij beter voor het gezin kunnen zorgen. Dat is onverteerbaar.

Vrouwen vinden het veel erger als hun partner een emotionele relatie aangaat met een ander, want dan dreigt hij het veilige gezin te verlaten. Vrouwen letten op het uiterlijk en vooral op de leeftijd van de rivaal. Is die mooier en vooral (aanmerkelijk) jonger, dan zegt ons ingebakken evolutionaire instinct, dat die dan ook 'vruchtbaarder' is.

Mooie mensen zijn vaker jaloers

Nu snappen we ook dat ons ingebakken evolutie-instinct maakt dat we altijd fantastische seks hebben na een avond met wat flirterige belangstelling van anderen voor je partner.

Bestaat niet-jaloers zijn?

Het is een opmerkelijk gegeven: als je zelf heel gelukkig bent, dan ben je veel minder gevoelig voor de emoties jaloezie of afgunst. Ook als je een positief zelfbeeld hebt, zal je minder jaloers zijn. Vrouwen die geen pil slikken zijn hoe dan ook de dagen rond hun eisprong meer jaloers dan anders.

Toch blijkt uit onderzoek dat mild jaloerse mensen na zeven jaar vaker nog bij elkaar zijn gebleven dan niet-jaloerse types. Ook hebben mild jaloerse types kwalitatief betere relaties. We dienen wel een onderscheid te maken tussen reactieve jaloezie (= alleen jaloers als er echt reden toe is, hierboven 'mild' genoemd) en angstige jaloezie (= al bij een (onterecht) vermoeden jaloers zijn). De angstig jaloerse mensen, zijn aanmerkelijk zelf ongelukkiger en hun relaties zijn kwalitatief veel slechter. [2]

Evolutionair zit onze gefixeerdheid op rivalen in ons brein. Dat bevesten onderzoekers van de Florida State University. Zij toonden aan dat we (erg) knappe gezichten van mogelijke rivalen beter onthouden. Dat deden ze door zowel mannen als vrouwen apart van elkaar een memoryspel te laten spelen. De gezichten van de (erg) knappe rivalen werden door zowel de mannen als de vrouwen er het eerst uitgehaald.

Fantastische seks: automatisch na wat flirten

Wanneer je denkt dat je niet jaloers hoeft te zijn omdat je erg knap bent, dan heb je het mis. Meestal hebben knappe mensen een relatie met.....knappe mensen! Voor knappe mensen is de verleiding groot, omdat er veel aanbod is van mensen die wel iets met je

willen. Door het grote aanbod en de vele verleidingen, gaan mooie mensen vaker vreemd dan minder mooie mensen. Mooie mensen hebben dus alle redenen om meer jaloers te zijn.

Jaloezie en het slikken van de pil

De Canadese evolutionair psychologe Kelly Cobey deed onderzoek aan de Groningse Universiteit naar pilgebruik onder vrouwen en de mate van jaloezheid. Rond de eisprong is een vrouw zo wie zo jaloers. Wanneer een vrouw de pil slikt is ze dus in een soort permanente staat van verhoogde jaloezie.

Dat heeft te maken met de stof oestrogeen. En in de zeker twintig verschillende soorten anticonceptiepillen verschilt het oestrogeengehalte. Vrouwen die de pil met 30-35 microgram oestrogeen slikken, zijn aanmerkelijk jaloers dan zij die een pil slikken waarin 20 microgram oestrogeen zit.

Het verschillende gehalte van het hormoon progesteron heeft geen invloed op gevoelens van jaloezie.

Werk aan de winkel

Hoe dan ook zul je bij jezelf te rade moeten gaan: waarom ben ik zo jaloers? Vaak een kwestie van zelfvertrouwen? Zoek eens uit of je goed gehecht bent in je jeugd. Of was je jeugd onveilig? Is er een trauma, omdat je eerder verlaten bent door een partner?

In Shakespeares Othello is de hoofdfiguur extreem jaloers. Zijn geliefde Desdemona, beschuldigd van overspel, overleeft het niet en wordt door hem gedood. Extreme jaloezie wordt in de psychologie het Othello-complex genoemd. Je lijdt aan waandenkbeelden en je weigert die te onderzoeken. Al je beschuldigingen wens je niet op waarheid te onderzoeken.

Er is gebruik gemaakt van de volgende bronnen: [1]= De emoties, Nico H. Freida (1988), blz. 85 e.v. + 112 e.v. + 450 e.v. [2]= Jaloezie (omgaan met jaloerse gevoelens), Pieter Dijkstra (2003) (2022)

Grijp het monster bij de keel

Hier wat je moet doen en laten als je heftige jaloezie voelt

Tip 1: Filteren

Afleren: Staar je niet blind op dat ene moment, waarvan je in de war raakte. Blijf het hele plaatje zien. Probeer je rivaal niet te reduceren tot een paar geweldige aspecten (mooi, jong of slim). De rivaal heeft ook minpunten. Spiegel je niet en kijk niet alleen naar je eigen negatieve eigenschappen.

Aanleren: Ga letten op de negatieve kanten van je rivaal. Let op hoe je partner negatieve aspecten van je rivaal niet benoemt, en gniffel stilletjes.

Tip 2: Projectie

Afleren: Niet denken dat je partner precies zo over jou denkt, als jij dat doet. Wat jij negatief vindt aan jezelf, heeft je partner mogelijk nooit gedeeld.

Aanleren: Geen kruisverhoor en niet doorjengelen. Stel een heldere vraag, dat is het dan.

Tip 3: Alles op jezelf betrekken

Afleren: Ervaar niet alles als een persoonlijke aanval. Een mooie rivaal betekent niet dat jij lelijk bent.

Aanleren: Stop de oneindige stroom van jezelf vergelijken met anderen. Denk positief, vooral over jezelf.

Tip 4: De romantische valstrik

Afleren: Onderzoek je romantische idealen m.b.t. de liefde. Er is niet één ware. Er is niet één de mooiste. Verleidingen bestaan, maar er is geen logica om daaraan toe te geven.

Aanleren: Wees realistisch. Als je partner denkt dat het gras elders groener is, laat het los en ga door met je eigen leven.

Tip 5: Fatalistisch denken

Afleren: Denken dat je partner aan alle verlokkingen toegeeft. Niet invullen dat een leuk gesprekje met een ander betekent dat jij niet meer leuk bent. Niet alles wat je partner doet, is gelijk een ramp.

Aanleren: Ondervraag je gevoel: wat heb ik gezien of gemerkt, klopt dat met de feiten of heb ik dat zelf ingevuld? Blijf genuanceerd. Heel raar: bedenk een noodplan voor als het ergste gebeurt, dan hoef je je al minder zorgen te maken. Blijf ook om jezelf lachen!

Tip 6: Negatief zelfbeeld

Afleren: Denken dat niemand te vertrouwen is, dat iedereen vreemdgaat, dat iedereen liegt, behalve jij.

Aanleren: Denk na welke gebeurtenissen in je jeugd bovenstaande ideeën hebben gevoed. Realiseer je dat iedere dag weer een nieuwe is, zonder de noodzakelijke rampen uit je jeugd. Realiseer je dat ieder mens een onbevooroordeelde blik van jou verdient. Tot het tegendeel is bewezen.

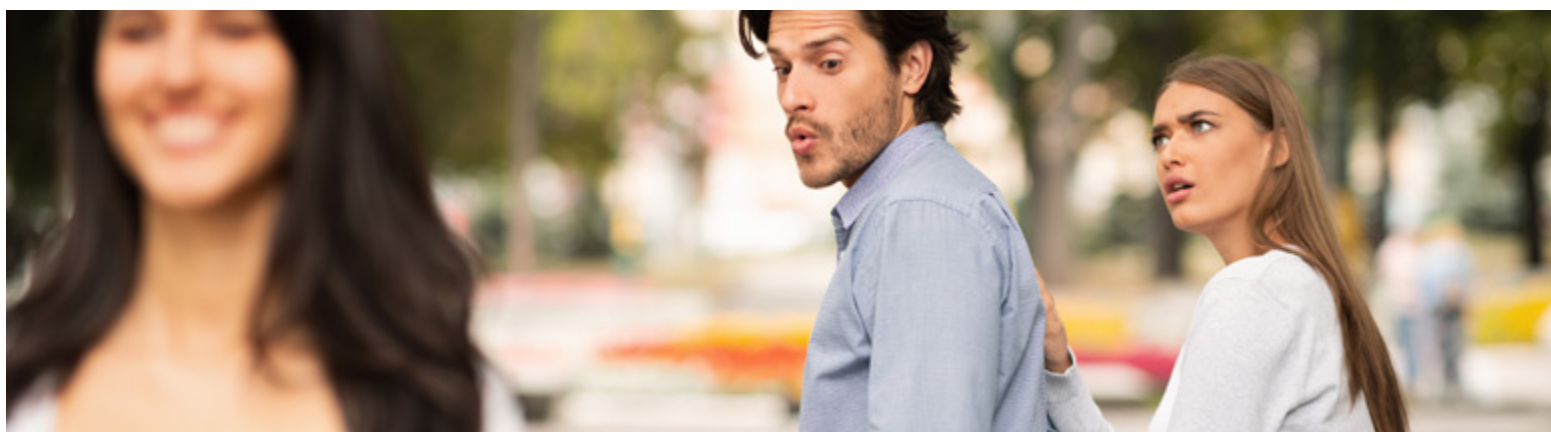
En als er iets negatiefs gebeurt, realiseer je dat je ook alleen verder kunt in je leven. Jij bent het waard om goed te worden behandeld. Blijf naar voren kijken!

Tip 7: Foutieve oorzaak

Afleren: Mensen trekken vaak verkeerde conclusies. De denkfout van de foutieve oorzaak, noemen ze dat in de retorica. Je partner praat even met een ander, dus hij / zij vindt de ander erg leuk. Je partner zwaait naar een ander, dus hij /zij kent die ander goed. Het kan gewoon de kantine medewerker zijn, die je partner gisteren wees op zijn tas, die dreigde vergeten te worden.

Aanleren: Ga niet gelijk uit van het slechtste. Er gebeurt zoveel in het leven wat we niet kunnen duiden. De meeste minuten in ons leven verlopen saai, routineus, onbewust en zijn zonder diepere betekenis.

(Bovenstaande tips zijn afkomstig uit de boeken van Pieterneel Dijkstra 'Jaloezie (omgaan met jaloerse gevoelens)' en van David Buss 'Jaloezie, de gevaarlijke passie').

Spookologie: alles wat je wil weten over het occulte

Spoken, geesten en andere wezens

Wat een heerlijk onderwerp. Dat lees je niet vaak. De hoofdstukindeling belooft een heerlijke leestocht: huisgeesten (spiritus domestici), geesten van dierbaren (spiritus familiares), natuurgeesten (spiritus naturales) en nog een hoofdstuk over spookobjecten (spiritus res) en engelen (spiritus angeli). Het stuk over de engelen is een gastauteur, waarvan gemeld wordt dat hij verbonden is aan de Radboud Universiteit. Jammer dat ze niet vermelden wat hij daar doet, want hij onderzoekt daar het occulte. Tevens doet hij onderzoek naar magische objecten in musea. In de antropologie noem je dat 'witchcraft', wat in het Nederlands 'hekserij' betekent, maar wat absoluut niet de lading dekt van het Engelse 'witchcraft'. En ik kan het weten want rond 1985 bestudeerde ik bij de antropoloog Ton Lemaire hekserijverschijnselen.

Onderverdeling en kenmerken

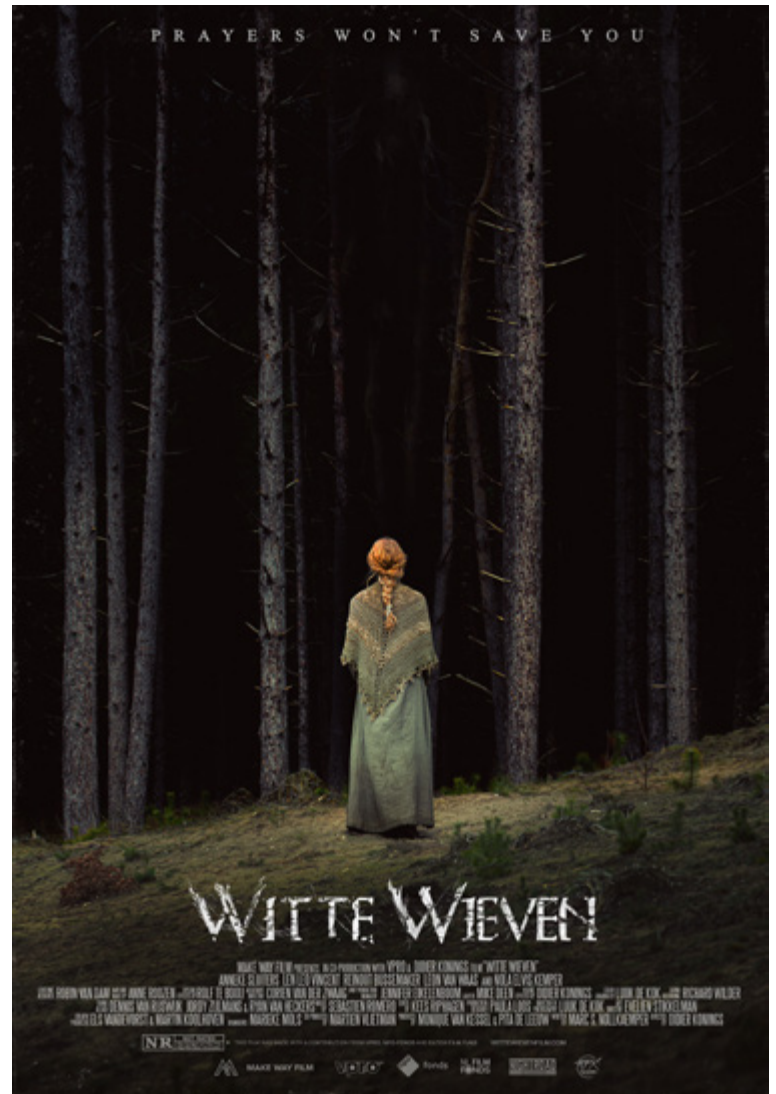
Elk hoofdstuk begint met een onwaarschijnlijk verhaal, waarin we kennismaken met de geesten. Dat kan een dolende, een schaduw, een boze, een kloppende, een troostende, een beschermende, een droom of een wit wief zijn. Alle onderverdelingen krijgen ook weer een Latijnse naam. Volgens mij doen ze dat om de tekst gewichtig te maken.

Dat laatste is niet gelukt. Het is gewoon een zeer makkelijk leesbaar boekje geworden (2 uur leestijd). Helaas nergens een verificerbare verwijzing naar de spaarzame literatuur, die gebruikt is. Verwijzen naar de Franse filosoof Jacques Derrida is mooi, maar beter is, waar de gemaakte bewering te verifiëren is. (blz.19) En zo gaat het in het hele boek, zelfs bij de schrijver van de Radboud Universiteit. Nou, oké, hij noemt wel de precieze locatie van gebruikte bijbelteksten.

Onduidelijke en onvolledige beweringen, die niet concreet worden gemaakt, gaan irriteren. Over poltergeesten: 'maar er zijn gevallen bekend waarin de agressie van de klopgeest zo heftig werd dat slachtoffers vreesden voor hun leven'. Wat die gevallen zijn en waar ze na te lezen zijn, blijft onbenoemd. Jammer, want diepgang zou het onderwerp 'spookologie' serieuzer voor het voetlicht brengen.

Spookologie (een veldgids voor spoken en geesten in de lage landen)
Tom Hofland & Pascal van Hulst
Uitgeverij Querido
2026; blz.196; €25,99

Opmerkelijke verwijzing in het boek

Wat ik het leukste vond, is dat er in het hoofdstuk over witte wieven gesproken wordt over de speelfilm 'Witte Wieven' van Didier Konings. Overigens, ze noemen niet de titel van de film en ook niet de regisseur. (blz.133) En de regisseur is de zoon van mijn geliefde. De film ging in 2024 op het Rotterdamse filmfestival in première en is gewoon te zien op Youtube 'witte wieven 1080p'. Kijk gratis 57 minuten naar een van de mooiste en engste Nederlandse speelfilms. Overigens heeft de film een enorme hoeveelheid prijzen gewonnen op filmfestivals in de wereld.

(www.youtube.com/watch?v=BGOaqNAZXIk)

Mocht je na het kijken van de film willen weten wat de diepere betekenis is, lees dan mijn analyse op www.rikroelfzema.nl, klik op 'over mijn publicaties' en lees: 2024-02 01 analyse speelfilm Witte Wieven (2024) SPOILER ALERT alleen lezen als film gezien is!

(leg het boek onder een lamp en daarna in het donker...brrrrr!)

Bevrijders kwamen door Prins Alexanderpolder naar Rotterdam

Zeer bijzonder kijkje achter de schermen

De reguliere rondleidingen op het ss Rotterdam (het voorvoegsel ss staat voor 'stoomschip', dus 'het') brengen je niet in het puntje van de messcherpe boeg. Rijk kreeg een tour achter de schermen. Zo belandde ik in het uiterste puntje van het schip. En ik bezocht nog veel meer unieke plekjes van het ooit varende paleis. Ik voelde mij nietig staand onderin de voorste trunk van het schip als ik dertig meter omhoog keek. Een 'trunk' is het laadruim waarin alle huisraad werd getakeld van alle passagiers, die een enkeltje naar Amerika hadden geboekt. Herinner je je nog zo'n zelfde scene in de film Titanic? De twee kranen op de ss Rotterdam (hè, nou is het weer 'de!') [1] takelen vracht in verschillende lagen in het ruim. Bijvoorbeeld de auto's van passagiers die meegingen. Daarboven werd dan een houten

vloer gelegd rustend op ijzeren draagbalken. Zo werd alle vracht laag voor laag opgestapeld en laag voor laag er weer uitgetakeld. Zo'n laadruim ('Trunk') heeft een afmeting van ongeveer 10 bij 10 meter en is 30 meter hoog.

De koude oorlog en de ss Rotterdam

Wat een raar gezicht als je een grote ronde koker ziet en daarvan de betekenis hoort! In de koude oorlog zo rond 1970 werd het idee geboren dat, in geval er een oorlog zou komen met de Russen, de ss Rotterdam minimaal 15.000 soldaten zou kunnen verschepen. Het schip zou dan ingezet worden voor troepentransport. In het bovenste dek zou een gat gezaagd worden en in de vrijkomende metalen koker kon een geschutskoepel gehesen worden, ter beveiliging

Rechterpagina: Foto 1: Het licht moest niet uitvallen tijdens onze reis in de buik van het schip Foto 2: Koker om het afweergeschut in te plaatsen Foto 3: Waterwerende deur bij calamiteit Foto 4: Chloortank, we kijken tegen het zwembad aan

foto 1

foto 2

foto 3

foto 4

van de troepen. Al met al zouden er drie dubbelkanonnen en acht mitrailleurs op de dekken geplaatst worden.

In die periode zijn er ook koperen leidingen rond het schip aangebracht, want die stoten juist de magnetische mijnen af. (Zie voor alle details het "ss ROTTERDAM Informatiebulletin voor de Vrienden van stoomschip Rotterdam", nr. 1 uit 2014)

Nog meer bijzondere zaken

Prachtig om diep beneden in het schip de zoetwatertanks te zien. Die tanks zijn tegenwoordig nog gevuld met water (ongeveer 360.000 liter) enerzijds om te dienen als ballast, anderzijds om gebruikt te worden als de sprinklers hun waterspuitende taak moeten doen. Helaas kan het ook weleens onbedoeld zijn, zoals afgelopen Kerstdag, waarop een sprinklerknop openbarstte. Geen kerst dus, wel dweilen en repareren.

Eens in de vijf jaar worden de binnenwanden van de watertanks door een duiker geïnspecteerd. Je moet niet claustrofobies aangelegd zijn.

Al wandelend passeer ik een trapje, dat met een groot luik is afgesloten. Dat is het trapje naar het podium van het theater. Zo konden de artiesten die er optraden ongezien het toneel opkomen. Hun hut was dan hun kleedkamer.

Nog grappiger is, dat toen het schip omgebouwd werd tot hotel, er zoveel spullen uit het schip gesloopt zijn dat het schip te licht werd, het kwam omhoog. Er is toen grind gestort in een onderste deklaag. Het meeste is handmatig naar binnengebracht. Ruimen vol met zakken grind, het is een raar gezicht.

Wat maakt een facilitymanager allemaal mee?

Begrijp goed dat zo'n passagiersschip gemaakt werd met een afschrijvingstijd van zo'n dertig tot veertig jaar. Dat is ook de reden dat een aantal vitale machineonderdelen gekoeld werd met zee-water, ondanks dat zout zeewater het roesten van metaal sterk bevorderde. Voordat alles zou doorroesten, zou het schip al uit de vaart zijn gehaald.

Inmiddels is het schip zo'n zestig jaar oud, dus een facilitymanager heeft ontelbare uitdagingen. Kleine is: functioneren de rattenschilden nog die buiten rond de touwen zitten? Ratten klauteren aan boord van schepen via de touwen waarmee het schip vastligt aan de kade.

Wil je nieuwe douchecabines op de hotelkamers installeren, dan is niks standaard want overal zit de afvoer net weer even op een andere plek, doordat het schip rondlopend is.

Misschien nog wel een groter aandachtspunt is het roesten van het schip. Dat wordt nauwlettend in de gaten gehouden. Vooral daar waar de wind-waterlijn is aan de buitenkant, daar roest het ook binnenin het schip. Veel heeft te maken met condens door de wisselende temperatuur van het zeewater.

Water is tegenwoordig de vijand van de ss Rotterdam

Dat is ook het geval met de riolering van de hotelkamers. Al het (douche) water stroomt naar septic tanks onderin het schip. De

dikke zwarte buizen worden tussen zeven en elf uur in de ochtend warm door alle zich wassende hotelgasten. Maar daarna koelen de buizen snel af in de koude onderlagen van het schip. De buizen zetten uit bij warmte en krimpen weer bij kou. Wanneer je dat niet goed in de gaten houdt, ontstaan er snel lekkages.

Vroeger sloeg bij wilde zee en bij flinke regenbuien het water op het deindek bovendeck en op de randen van de andere dekken. Door de deining liep het (regen)water weg in zee. Tevens waren er gaten in het dek met buizen, waardoor het water mooi in zee terecht kwam; juist, de spuigaten! Maar zo dachten ze een poos geleden, als het schip stilligt kunnen we die spuigaten wel dichtmaken. Nu stroomt soms bij een flinke stortbui het water tot diep in het lido. Openmaken dus maar weer die spuigaten en buizen.

Lief en leed op het schip

Toen het schip in de vaart was, zag je eigenlijk bijna alleen maar blijde gasten en personeelsleden. Maar soms ging het menselijk leed het schip niet voorbij. Waar nu een kinderkamer is, waarin kinderen kunnen tekenen en knutselen, was vroeger het ziekenhuisje. De scheepsarts kon daar gebroken ledematen in het gips zetten, of er kon simpele tandzorg uitgevoerd worden. Kleine medische ingrepen werden uitgevoerd in dit mini-operatiezaaltje. [2]

Soms liep het met passagiers minder goed af en overleden zij. Op cruises waren er veel ouderen, waarvan soms hun hart het begaf. Het ging om zo'n twee doden per jaar. Denk nou niet dat hun lichaam overboord werd gegooid. Nee, onderin het schip bevindt zich nog steeds het mortuarium met plek voor een aantal doden. Dat geldt ook voor huisdieren, die megingen op de overtocht naar Amerika. Er is een klein mortuarium voor dode huisdieren. Het is een aandoenlijk gezicht en ik hoop dat ze beiden nooit van boord worden gehaald.

Dank aan Lars Langeveld, facilitymanager. Hij heeft, als je alle dekken bij elkaar optelt, 44.000 m² onder zijn beheer. Zoals hij zegt, 'het schip leeft en kent onverwachte verrassingen', een gewoon hotel van steen is aanmerkelijk minder avontuurlijk.

Dank voor de bijzondere rondleiding die RIJK mocht meemaken. Dank ook aan de vroegere maître de hotel van het schip, Gideon Guggenheim, mijn oude jeugdvriend uit 1960; omstreeks 1965 uit het oog verloren, maar door zijn recente verhaal bij Rijnmond over zijn werkzaamheden op deze koningin van oude schepen, weer teruggevonden.

(Bezoek zelf het mooie Rotterdamse schip; www.ssrotterdam.nl Je krijgt natuurlijk niet de rondleiding die RIJK heeft gehad. De normale rondleiding heb ik al zeker drie keer gedaan – het blijft leuk!)

[1]= Vanaf de bouw van het schip in 1958 tot aan ongeveer 1985 schrijven alle kranten 'het ss Rotterdam', want ss staat voor (het) stoomschip. Maar gaande de jaren is iedereen vergeten wat ss betekent en het woord Rotterdam wordt de focus. 'Hier ligt de ss Rotterdam!' En de meeste scheepsnamen zijn trouwens de-woorden: de ms Victoria, de Costa Concordia. [2]= een schip mag nooit varen zonder een scheepsarts, en een radio-officier was tot 1999 verplicht aan boord.

Snuffel je RIJK

Hoe werkt het? Onderstaande advertenties hebben een uniek nummer. Belangstelling? Rea-geer vrijblijvend: d.roelfzema@upcmail.nl U krijgt n.a.v. het door u gemaakte advertentie-nummer een foto van het aangeboden. U antwoordt of u belangstelling heeft, of er vragen zijn en wat u biedt. Als deze rubriek een succes wordt, kunt u zelf adverteren tegen geringe kosten.

ANTIETK

- 0001 tinnen Groningse koffiekkan met brander
- 0002 witte stenen pijpen 52cm + noten- houten standaard
- 0003 oude melkbus, zeer goede staat
- 0004 zinken vuilnisbak, zeer goede staat
- 0005 tenniserackets met spanners 1950
- 0006 koperen kaarsen standaard met glazen windlicht hoog 37cm
- 0007 laboratorium- flessen met standaard ± 1940
- 0008 Groningse staartklok
- 0009 houten Friese doorlopers
- 0010 merklap leer- school Klokenberg Nijmegen 1911 25x25
- 0011 Philips radio ±'60
- 0012 typemachine groot A3 uit 1949
- 0013 typemachines 1969 1970

BEVEILIGING/SLOTEN

- 0014 anti-inbraakstrip deur, anti breekijzer, lengte
- 0015 veiligheidsbeslag, divers zie foto

BILJART / SJOELBAK

- 0016 tafelbiljart + bijbehoren. Afmeting is 84 x 184 cm
- 0017 professionele sjoelbak (bruin)

BOEKEN DESIGN

- 0018 fotoboeken designers

BOEKEN FOTOGRAFIE

- 0019 erotiek fotoboeken
- 0020 Hans Aarsman VRROOOM! VRROOOM!

BOEKEN INDIANEN

- 0021 veel boeken over mythen en fabels en sprookjes bij Indianen.

BOEKEN KINDEREN

- 0022 veel ARENDSOOG
- 0023 veel Pim Pandoer

BOEKEN NON-FICTIE

- 0024 13 VERKADE-albums, compleet

BOEKEN POPMUZIEK

- 0025 unieke foto's Madonna
- 0026 Dutch DJ's – Anthony Donner 2016
- 0027 This is my church (20 years house –2015
- 0028 Prince – 21 nights 2008

BOEKEN REIZEN

- 0029 2 boeken bezienswaardigheden Ned. (1300 pagina's)

BOEKEN STEDEN

- 0030 over ALMELO
- 0031 over GRONINGEN
- 0032 over HILVERSUM
- 0033 over NIJMEGEN
- 0034 over ROTTERDAM

BOEKEN STRIPS

- 0035 Sjors en Sjimmie
- 0036 uit krant geknipte OB Bommels, Suske & Wiske & Tom Poes
- 0037 jaargangen Donald Ducks & Peps
- 0038 striptijdschrift Heintje van Albert Heijn

BOEKEN TOERISME

- 0039 boek deel 1 + 2 (1300 blz) met alle bezienswaardigheden 12 provincies

BOEKENWEEK - GESCHENKEN

- 0040± alle jaren

DVD – FILM ART

- (alle dvd's krasloos!)
- 0041 R.W. Fassbinder verzameld werk dl1 = 3 dvd

- 0042 R.W. Fassbinder verzameld werk dl2 18 dvd prima staat
- 0043 P.T. Anderson collection 3 dvd prima staat
- 0044 Doornvogels 3 dvd
- 0045 Martin Scorsese presents: the blues 7 dvd prima staat
- 0046 Rob Houwer Collection 15 dvd prima staat (alle beroemde Nederlandse speelfilms)
- 0047 alle korte en lange films Jacques Tati gerestaureerde versies
- 0048 14 films in 3 verzamelboxen Pedro Almodovar

FOTOGRAFIE

- 0049 email foto ontwikkelbaden (3x oud)

GRAMMOFOONPLAAT

- 0050 LP's Cuby & Bliz.
- 0051 LP's Beatles
- 0052 LP's oude Blues
- 0053 LP's jaren 80
- 0054 125 singles ± 1980

KANDELAARS

- 0055 menshoge staande 5 armi-ge kandelaar ijzer

KERST

- 0056 plactichouder voor kerstboom+kluit met waterbak en 3 schroeven om boom vast te zetten 51cm

KUNST LITHO

- 0057 litho Rob Scholte 'Moral Justice' 1991 (groen en rood)

KUNST (BENODIGDHEDEN)

- 0058 zwarte show- mappen met erin plasticbeschermbuizen
- 0059 moderne aluminium (foto) lijsten (0.5cm) + glas

KUNST DESIGN

- 0060 wereldberoemd: ijzeren stoel Shiro Kuramata – Pastoe 1985 (weinig gemaakt!)

KLEDING

- 0061 kerstmanpak volwassene + bel

MEDISCH

- 0062blauw eerste hulp verbandblik 1930-1940

MEUBELS

- 0063 marmeren tafelblad, wit afm 122 x 77 x 2 (zwaar!)

ROTTERDAM

- 0064 luchtfoto's (kl) Prinsenland 50x150cm, in aluminium lijst

SPELLETJES

- 0065 kinderkwartetten uit jaren 50-60
- 0066 monopolie 1950
- 0067 duizenden glazen knikkers + bommen ong. 1960

OUDEREN

- 0068 boek met oude liedjes meezingen tekst grote letter + 2cd's

TIJDSCHRIFTEN

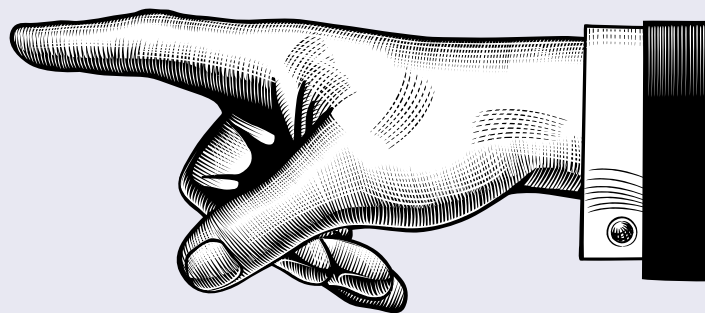
- 0069 oude 1975-1980 muziek-tijdschriften MExpres + top 40 1980-1985

VERZAMELING

- 0070 bierviltjes ong 1965
- 0071 speldjes ± 1960

ZONNEBANK

- 0072 philips inklapbare zonnebank op wiel'tjes

Hoe intelligent is jouw hond?

Dit verhaal begint met een Newfoundlander. Kan zo door Disney worden verfilmd.

De Newfoundlander en het Mathezer hondje

Hoe slim is een hond. Nou, heel slim. Het volgende verhaal komt uit het boek 'De intelligentie van honden' en gaat over Peggy de Newfoundlander van 70 kilo en het piepkleine witte Mathezer hondje, dat geen naam heeft in het verhaal. We noemen hem maar 'Keffertje', want luidruchtig was hij. [1]

Keffertje kwam samen met zijn bazin voor het eerst op bezoek bij Peggy. Keffertje deed zijn naam eer aan en de woonkamer was gevuld met een uitdagend en oproepend blaffen om toch alsjeblieft te spelen met Keffertje. Hij sprong telkens naar de op de grond liggende grote zwarte deurmat Peggy, waarbij hij de voorpootjes telkens naar de grond bracht en zijn kontje omhoog stak. Typische uitnodiging tot spelgedrag bij honden!

Maar Peggy had geen zin in spelen. Draaide zijn kop diverse malen de andere richting op, zodat ze elkaar niet meer in de ogen konden zien, maar Keffertje draaide zich dan behendig als een draaimolen om Peggy heen en zocht weer oogcontact.

Wat doet een geïrriteerde Newfoundlander?

Peggy was het gedraai en verliggen zat en legde plots zijn dikke zwarte poot op het kopje van Keffertje. Die was even stil, maar voelde niet dat Peggy dat met geweld deed. Hij wurmde zich eronderuit en draaide weg als een orkaan om de liggende deurmat. Peggy legde nu zijn poot op de rug van Keffertje en drukte het hondje tegen de grond. Het zijn de dominante gebaren van een hond om kenbaar te maken wie er de baas is in huis. Keffertje werd stil. Peggy zuchtte en haalde zijn poot weg. Even bleef het rustig.

Keffertjes staart zwaaide horizontaal hard naar links en rechts en uit het kleine bekkie kwam weer die oorverdovende uitnodiging tot spelen. Peggy was het zat en stond op om vervolgens Keffertje

in zijn nekvel te grijpen en van de grond te tillen. Dit doen honden altijd met pups, zodat ze hen ergens anders weer kunnen neer leggen. Vooral bij gevaar doen honden dit. De pups maken instinctmatig meteen geen enkel geluid meer. (Diverse jachtdieren dragen hun pups bij gevaar zo naar een veilige plaats. Hun onmiddellijke stilzwijgen verraadt op die manier de verplaatsing niet aan de mogelijke aanvaller.)

Peggy liep met Keffertje in de bek de kamer uit en ging op weg naar de badkamer. Daar aangekomen dumpte ze Keffertje in de hoge lege badkuip (zo een met van die leeuwenpootjes aan de onderkant) en keek wat er gebeurde. Keffertje sprong tegen het gladde emaille omhoog, maar de rand was te hoog voor hem. Tevreden verliet Peggy de badkamer en maakte zich weer gereed om als vloerkleed te dienen in de woonkamer.

Wat is intelligentie?

De psychologen Louis L. Thurstone en Howard Gardner definieerden intelligentie in hun 'meerfactoretheorie'. In essentie is intelligentie allereerst de vaardigheid om problemen op te lossen, ten tweede om dingen uit te vinden en als laatste je gedrag te kunnen afstemmen op de omgeving.

Alle drie kun je bereiken door verschillende slimheden te gebruiken. Zo bestaat er taalvaardigheid of rekenvaardigheid, moreelvaardigheid, muzikale intelligentie en nog veel meer. Niet voor niets heet de theorie 'meerfactoretheorie'.

Er kunnen nu drie soorten intelligentie onderscheiden worden (die weer intern meerdere factoren kennen), de adaptieve intelligentie (kundigheid om dingen aan te leren), de praktische intelligentie en de instinctieve intelligentie.

Adaptieve intelligentie

Leervaardigheid en probleemoplossend vermogen spelen hier een belangrijke rol. Wanneer problemen vaker voorkomen, slaan mens en dier de bedachte oplossingen op in het langetermijngeheugen en zo leren ze een situatie op te lossen (= leren).

Een hond heeft dorst en vindt zijn waterbak leeg in de keuken. Hij schuift de bak dertig centimeter in de richting van de baas en kijkt die verwachtingsvol aan, blaft er eventueel kort bij. Reageert de baas niet snel genoeg, dan schuift hij de bak nog een keer richting de baas.

Lijkt heel intelligent gedrag, maar is een simpele proefondervindelijk gevonden oplossing van zijn dorstprobleem. Ooit stond hij bij

Wat als de baas een hondenfluit inslikt?

Hoe meer lawaai, hoe sneller de baas komt

een lege bak en likte die hardgrondig uit op zoek naar de laatste waterdruppels. Daardoor verschoof de bak door de keuken en het geluid maakte de baas alert, zodat die de lege bak ontdekte. Baas vult bak, zie hier, de hond heeft een oplossing voor zijn probleem geleerd. Hoe meer geluid, hoe sneller de baas naar de keuken komt. Is je hond nu erg intelligent, dan kan hij dat gedrag ook gaan proberen met zijn etensbak. Maar Peggy heeft die intelligentie vermoedelijk niet, wat goed uitkomt met zijn 70 kilo!

Praktische intelligentie

Honden die op een oneindige hoeveelheid commando's van de baas precies het goede gedrag vertonen, ervaren we als erg kundig. Hier is sprake van 'gehoorzaamheidsintelligentie'. De hond vertoont voor de mens nuttig gedrag. We noemen dat 'praktische intelligentie'. Nu kunnen honden met een hoog adaptieve intelligentie, slecht zijn in praktische intelligentie en omgekeerd. Soms zijn honden op beide intelligenties goed ontwikkeld.

Hier is eerder sprake van de persoonlijkheid van de hond in plaats van de intelligentie. De hond moet bereid zijn om voor zijn baas taken uit te voeren. Peggy de Newfoundlander heeft dat bijna nul procent, maar een Duitse herder weer bijna 100%.

Los van de bereidheid zal de hond ook over doorzettingsvermogen (een nieuw commando leren en begrijpen kost tijd) en over mentale flexibiliteit moeten beschikken (als er geen beloning komt op bepaald gedrag, dient hij een andere strategie te kiezen).

Dan is er ook nog sprake van sociale interactie tussen baas en hond, die optimaal moet zijn. Een schapendrijverhond moet goed begrijpen wat de herder met de kudde wil. Ken je de reclamespot van de schapsherder die per ongeluk zijn signaalfluitje inslikt? Hij pro-

beert die weer uit te hoesten, wat allerlei fluitsignalen uit zijn keel voortbrengt. Vervolgens zie je een totaal radeloze hond van links en rechts door het beeld hollen. Mijn baas is gek geworden! Hij wil steeds iets anders!

Instinctieve intelligentie

De mens ontdekte al vroeg in zijn geschiedenis, dat het doorfokken met honden, die bepaalde eigenschappen bezaten, een verstandig idee was. We spreken hier van genetische selectie. En gedurende onze historie, ontdekte de mens meer en meer genetisch te bepalen eigenschappen. Zo bestaan er honden die nauwelijks blaffen, zoals Peggy de Newfoundlander en honden die irritant veel blaffen, zoals Keffertje. Gelukkig zijn mensen ook genetisch bepaald of ze houden van herrie of daar juist een afschuw van hebben (nou, dit is natuurlijk een grapje).

Zo ontdekten twee wetenschappelijke medewerkers van de Harvard University in de jaren dertig van de vorige eeuw, dat er dalmatische honden (ook wel 'postkoets hond' genoemd) goed waren om precies onder de vooras van de koets, vlak achter de hoeven van het achterste paard langdurig mee te rennen. Bij gevaar konden ze dan ingezet worden om de koets en inzittenden te bewaken, wanneer ze door rovers tot stilstand zouden zijn gedwongen.

Zij ontdekten dat in de genetische lijn van dalmatiërs geslachten waren, die perfect onder de koets konden meekomen, terwijl andere dat minder goed konden. Met de laatste groep is niet meer doorgefokt!

Dit artikel is gebaseerd op de volgende bron: [1]= De intelligentie van honden, Stanley Coren (1994), blz.63-64 + 79 e.v. + 113 e.v.

Het Lage Land is verdichtingsgebied. Hier de uitleg

Er staat veel te gebeuren in de wijk Het Lage Land. Veel woningen worden opgeknapt. Een fietstocht met Nilza van Woonstad.

De Dosiostraat, de Vignolastraat (Prinsenland) en de Van Heukelomstraat zijn in beheer van Woonstad. De Kramerstraat en de Klerkstraat zijn onder beheer van Havensteder. De vijf straten lijken in hun bouwopzet als vijf druppels water op elkaar. Je noemt dat in bouwkundige termen ‘stempels’, alsof de architect vijf keer hetzelfde ontwerp neer heeft willen zetten. En dat het heel erg goed gelukt is, weten we absoluut zeker van de bewoner van het eerste uur. Zij woont er vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw. “Zoekt u iets”, vraagt ze aan ons als we even met de fiets stilstaan. Een aardig gesprek ontrolt zich: ze is heel gelukkig in de woonwijk, de wijk is minder saamhorig als in de tijd dat iedereen er tegelijk kwam wonen. De gemeente Delft heeft Rotterdam gewaarschuwd om hier te bouwen, want het is moeras, en ja, zij hebben als flatbewoners ook emmers klaar staan in het souterrain om het overtollige grondwater weg te scheppen. Vervolgens vertelt ze over een familielid dat elke week in de jaren zestig op bezoek kwam, maar toen de bewoners een ander gordijn hadden, liep hij door. Hij dacht in een andere ‘stempel’ te zijn. Het is een mooie anekdote over wat het nadeel is van ‘stempels’, als alles op elkaar lijkt. Nu speelt dat minder want de begroeiing en invulling van de grote speelvelden in het midden van de ‘stempel’ verschillen van elkaar. Verdwalen kan niet meer.

Een klein beetje historie

Na de oorlog had Rotterdam behoefte aan veel woningen, deels doordat er veel woningen in het centrum verwoest waren en deels doordat Rotterdam een magneet werd voor werk- en woningzoekenden. Veel aandacht voor architecturale hoogstandjes en uniciteit was er niet; geen tijd en geld voor! Zodoende werd gekozen voor stempels, ‘woonvlekken’ die zich herhaalden en zo een wijk vormden. Het Lage Land werd niet opgespoten voordat met de bouw werd begonnen, daarvoor ontbrak de tijd (en hebben bewoners nog steeds snel last van natte voeten).

In 1961 begon de door de gemeente Rotterdam aangestelde architecte Lotte Stam-Beese aan het schetsen van Het Lage Land. Het moest een wijk worden waar 20.000 inwoners zouden komen te wonen. De opzet van de wijk was erg flexibel, want commerciële bouwondernemingen kregen een grote rol toebedeeld. Kenmerk van Stam-Beeses bebouwingsplan is een combinatie van etage- en laagbouw. De woningen plaatst zij in rechte lijnen of in rechte hoeken op elkaar, met een duur woord ‘orthogonale opzet’. Doorgaande wegen, woonstraten en woonpaden (aflopende belangrijkheid)

vormen altijd het geraamte van de opzet. Zeer vooruitstrevend voor haar tijd zijn de enorme grondstukken, die bestemd zijn als groenvoorziening. Gemeenschappelijke tuinen bestaan uit speeltuinen, speelterreinen, een buurtpark, singels en het ‘snippergroen’ (ministukjes langs huizen, tuinen of trottoirs). In totaal reserveerde ze 27 hectare voor de groenvoorzieningen. Dat zijn ongeveer veertig voetbalvelden zoals in de Kuip.

Ouderen kunnen makkelijk in de wijk blijven

Fietsen door de wijk

Veel van de woningen in Het Lage Land en Prinsenland worden beheerd door Woonstad. Met Nilza Miranda fiets ik door de wijk. Er staat hier veel te gebeuren. Woningen zijn aan renovatie toe en inmiddels is er nu al veel bereikt. Hoogbouw aan de Bramanteplaats, de Prinsessenflats, zijn aangepast aan de moderne tijd: veel glas om een verbinding met de wijk te realiseren en verbreding van de galerijen om burens en anderen te kunnen ontmoeten. De onderste laag, waar de bergingen zijn (in bouwtermen ‘de plint van het gebouw’) is opengewerkt, waardoor een beter gevoel van veiligheid ontstaat. Alles is zo mooi dat de flat de Rotterdam Architectuurprijs heeft gewonnen.

Ook zijn de bestaande woningen opgeknapt en veel zijn ‘maatschappelijk’ te koop aangeboden (= voor een lage prijs, dus niet de marktprijs) om zo een gemêleerde opbouw van bewoners te krijgen. Soms werden woningen gesloopt en een duurdere bebouwing teruggezet, bijvoorbeeld de laagbouw aan het Dosiophof en de Dosiostraat. Jarengeleden heeft de gemeente Rotterdam besloten dat Het Lage

Land een 'verdichtingsgebied' is. Dat betekent dat gekeken wordt of er woningen boven bestaande flats kunnen worden geplaatst ('op-toppen', zoals in de Kromhoutstraat) of dat er tussen de woonblokken voldoende ruimte is om nieuwe woningen te bouwen. Het 'kijk-groen' wordt in een besluit van de gemeenteraad potentieel gezien om mogelijk extra woningen te realiseren. Daarover is nog veel niet bekend, maar wat bekend is, communiceert Woonstad direct met de bewoners. Het is beter om 'mee te denken' in een vroeg stadium dan 'tegen te denken' als de plannen al besloten zijn.

Het blijft opvallend hoe fijn bewoners zich voelen in deze (verdichtings-) wijk. De ligging vlakbij de winkels en de metro ervaren zij mede als prettig wonen. Veel ouderen willen in de wijk blijven en kunnen terecht in de Prinsenwiekflat aan de Prinsenlaan of in de Carmenhof aan de Madernastraat. Zo blijft de wijk ook in leeftijdsopbouw gemêleerd.

Voor dit verhaal is dankbaar gebruik gemaakt van "Van Pendrecht tot Ommoord (geschiedenis en toekomst van de naoorlogse wijken in Rotterdam)" van Kim Zweerink (eindredactie) uit 2005 en "Want de grond behoort ons allen toe" (leven en werk van stedenbouwkundig architecte Lotte Stam-Beese" van Hanneke Oosterhof uit 2018.

*Het Lage Land is orthogonaal
opgebouwd. Wah is dah?*

Zo at je nog nooit zuurkool!

Zelf zuurkool maken is gemakkelijk en leuk én lekkerder.

Op de achtergrond wat historische informatie.

Schraalhans is keukenmeester

Schraalhans is 'keukenmeester' is een Nederlandse uitdrukking, die betekent dat er weinig tot niets te eten is, dat men erg karig moet eten of dat het armoedig is in de keuken of in het algemeen, waarbij het eten beperkt en sober is. De term verwijst naar een denkbeeldige, gierige persoon (Schraalhans), die de leiding heeft over de keuken (in breder gebruik ook voor situaties met een karig resultaat, zoals 'lage opbrengsten op de obligatiemarkt'). De uitdrukking komt al voor in vroege 20e-eeuwse publicaties.

De winter is de tijd dat deze uitdrukking -vroeger zeker- van toepassing is. Na de overvloed van de zomer en zeker van de herfst met fruit en noten en allerlei gewassen, die geoogst worden, blijft er maar weinig op het land achter. Met name kolen kunnen redelijk tegen de kou. Sommige worden zelfs lekkerder van een beetje vorst. Maar uiteindelijk is er aan het einde van de winter nog nauwelijks wat over. Een situatie die we ons nu nauwelijks meer kunnen voorstellen.

Het hele jaar dagelijks te koop

We merken niets meer van de seizoenen in het aanbod in de supermarkt, het gehele jaar kan je aardbeien kopen, terwijl die, nog niet eens zo heel lang geleden, alleen gedurende een paar weken in de zomer beschikbaar waren.

Ondertussen worden we ons steeds meer bewust, dat de voortdurende beschikbaarheid van alle mogelijke groenten en fruit ook een keerzijde heeft. Die aardbeien in de winter komen van ver en vaak met het vliegtuig. En vaak uit landen die het wat minder nauw

nemen met het gebruik van pesticiden, schimmelwerende middelen en kunstmest.

Bovendien zijn in Nederland uiteindelijk de groenten die in Nederland elk seizoen vers van het land komen vaak het goedkoopst. Nog een reden om meer met het seizoen mee te eten.

Er zijn tal van methoden om de oogst langer te kunnen bewaren. Vroeger was men hiertoe gedwongen om aan het einde van de winter nog iets op tafel te kunnen zetten. Denk daarbij aan inmaken, drogen, en fermenteren.

Stamppotten verdoezelen het zout

Fermenteren kan je leren

Fermenteren biedt heden ten dage voordelen, zoals een verbeterde darmgezondheid door probiotica, betere verteerbaarheid van voedsel, langere houdbaarheid (minder voedselverspilling), nieuwe en complexere smaken, en soms een hogere voedingswaarde door de aanmaak van extra vitamines, wat bijdraagt aan een gezonder en duurzamer dieet. Door verhitting en koken worden de gezondheidsbeschermende eigenschappen, die aan zuurkool worden toegeschreven, drastisch verminderd.

Dat fermenteren heel eenvoudig is zie je als je zelf een keer zuurkool maakt. Je hebt alleen kool, zout en tijd nodig.

In dit basisrecept gebruikt men klassieke specerijen zoals peperkorrels en laurier. Wil je wat spannender proberen? Voeg dan bijvoorbeeld steranijs, kruidnagel en/of geelwortel toe (di e laatste zorgt voor een diep gele kleur én extra voedingsstoffen).

Benodigheden: Voor het pekewater

- 330 ml water (lauwwarm)
- 10 gram zeezout

Voor de zuurkool

- 1 kilo witte kool (onderkant eraf en buitenste bladeren verwijderd, fijngesneden*)
- 20 gram zeezout
- 250 ml pekewater (+ extra)
- 1-2 theelepels zwarte peperkorrels
- 4 laurierblaadjes (vers of gedroogd)

Bereiding

1. Maak het pekewater, door het zout in lauw water op te lossen.
2. Maak de zuurkool door de witte kool met het zeezout en 2 eetlepels pekewater in een grote kom stevig te kneden. Er komt water vrij uit de kool. Ga door totdat de kool in volume ongeveer is gehalveerd. Dat duurt 3 tot 5 minuten.
3. Verdeel de kool met peperkorrels en laurier naar smaak in een of meerdere afsluitbare potten. Maak de potten ongeveer driekwart vol en druk de kool stevig aan.
4. Vul aan met pekewater totdat de kool net onderstaat.
5. Vul een boterhamzakje met pekewater en leg dit 'dicht geknoopt' op de kool in de pot als gewicht.
6. Maak de randen van de pot schoon met keukenpapier. En leg de deksels er losjes op.
7. Zet de potten op een donkere koele plek en na ongeveer twee weken kan het zakje met pekewater uit de pot en zet je de potten in de koelkast waar ze 6 maanden goed blijven.

De zelfgemaakt zuurkool kan je op dezelfde manier gebruiken als zuurkool uit de winkel. Maar dit is toch wel erg leuk om een keer te doen. Als je de zuurkool te zuur vindt dan kan je de zuurkool een halfuurtje op laag vuur zachtjes stoven en eventueel met een flinke hoeveelheid crème fraîche. Smakelijk eten!

Aardappels in de stamp!

Zuurkool wordt over het algemeen gegeten als een stampot, met aardappelen dus. Aardappelen eten was vroeger niet vanzelfsprekend. "Sommigen meenden dat als God de aardappel voor menselijke consumptie had bedoeld deze wel in de bijbel genoemd zou zijn. Anderen zagen de aardappel als een oorzaak van lepra." [1] Stampotten werden vroeger ook vaak in de zomer gegeten, want werken op het land was juist in die periode zwaar. Dan was er vraag naar 'zware kost'. (Daarom werd er traditioneel in deze periode van hooien, oogsten en turfgraven ook veel pannenkoeken gegeten!) Maar de winter, die zich qua eetpatroon tot in de lente uitbreidde, was bij uitstek de periode, waarin men de groenten uit de verzamelde wekpotten soldaat maakte. De smaak van groenten in wekpotten, mede door de manier van inmaken met behulp van zout, verloor al snel zijn smaak. In een stampot kon men de vaak te zoute smaak verdoezelen.

Armenvoedsel

Stampotten waren ook typisch armenvoedsel. Minder groeten en vlees viel in een stampot nauwelijks op, los op het bord des te meer. In de culinaire geschiedenis van Nederland verdween de stampot uitzicht. Begin negentienhonderd kwam 'de maaltijd met een hoofdgerecht in zwang. Eenpansgerechten werden eerst van de zondag verdreven en later uit bijna het gehele weekmenu. In de steden was deze trend al iets eerder gaande. [2]

[1]= Eetpatronen (de evolutie van ons eetgedrag), Lucas Reijnders (2005), blz.21 e.v.
 [2]= Eenvoudig maar voedzaam (cultuurgeschiedenis v/d dagelijkse maaltijd in Nederland), J. Jobse-Van Putten (1995)(1996), blz.381 e.v.

Nooit gehoord: déze tip om je boeket langer goed te houden!

Waarom heet bloemenzaak Klawer's Klawer's?

Elke keer als ik langs de grote bloemenzaak Klawer's aan het Marinus Bolkplein 12 loop, houd ik de pas in, zodat ik kan genieten van de oceaan aan bloemen en kleuren in de etalages. Ook rondom de winkel staan bloemen en planten op de stoep om je naar binnen te lokken. Vaak staat de glazen deur open en dan wenkt het palet aan zoete geuren je om binnen te komen. Recent stapte ik binnen voor een interview met de eigenaar Azat, zijn vrouw Mara en zoon David. Azat heeft een compleet andere achternaam, dus vraag een: waarom heet de winkel Klawers?

Remco Klawers was een ondernemer pur sang. Vrolijke gast, altijd een praatje met de klanten. Hij was jong van geest en zat vol met dromen over een ondernemer in bloemen. Maar het leven blijkt niet altijd maakbaar. Een ongeluk met zijn auto maakte, dat er slechts 35 jaren op de grafsteen op de begraafplaats in Capelle staan genoteerd.

Azat wilde niet als eerste de zaak overnemen, dus twee jaar bestierde een ander de zaak. Na die jaren nam Azat het stokje over. Uit respect zette hij niet zijn eigenaam op de gevel, maar handhaafde "Klawer's".

Architectuur van het boeket

Azat studeerde voor architect maar verkoos het ondernemerschap, zijn diepste wens. Eerst in de export van bloemen, daarna in de leer bij grote bloemisterijen, zo leerde hij het vak. Nu zetelt de zaak elfneenhalfjaar op deze locatie.

Azat combineert kwaliteit en duurzaamheid in zijn bloemcomposities. Bloemen worden altijd bij de kweker ingekocht en niet uitgezocht op prijs. Azat wil in de winkel een waaier aan bloemen, die je niet in een doorsnee bloemenzaak aan kan treffen. Een boeket is bij hem altijd architecturaal opgebouwd en het neemt ruimte in. Het boeket verdient respect en aandacht, net als een mooi gebouw. "Als de mensen hier binnenwandelen, dan wil ik dat hun ogen en neus genieten alsof het een vijfsterrenhotel is".

Kijk met een retailoog naar het M Bolkplein

Zorg voor de winkelomgeving

De bescheiden Azat heeft veel inzicht in hoe retailmarketing werkt. "De klanten komen nooit alleen voor jou, zij komen ook voor een slager of een ambachtelijke bakker of een vaardige schoenmaker". Ze komen niet voor een monotoon winkelbestand. De verhuurder is alweer blij dat een leegstaande winkel verhuurd is, maar viermaal eenzelfde soort winkel in dit kleine winkelgebied, is op den duur dodelijk. Kortetermijndenken is niet verstandig. Investeer in etalages en diversiteit aan winkels. Helaas zou het nog weleens tien jaar kunnen duren voor dit winkelcentrum wordt geüpgraded. Maar in die tien jaar kunnen winkels uit het hoge segment hun plaats hebben ingeruild voor winkels uit het lage segment. Dit winkelcentrum is misschien wel een artikel waard, bekeken vanuit de ogen van retailwetenschappers als Cor Molenaar, Paul Postma, Hans van Tellingen of Gino van Ossel. Dat gaan we doen in een ander nummer van RIJK. De boeken heb ik al in huis!

Vaklui weten altijd iets meer dan gangbaar

Natuurlijk weet elke bloemenverkoper dat je de stelen schuin moet afsnijden en dat je na een aantal dagen het water in de vaas moet verversen, wil je je mooie boeket wat langer kunnen laten staan. Maar de extra tip van Azat heb ik nog nooit gehoord: de laagste bloem in het boeket bepaalt de hoogte van de vaas. Hierdoor staan de stelen niet 'bloot'. Die stelen houden niet van tocht (als je langsluip) of wind (een openslaande deur). De stelen stoppen dan kort met wateropnemen / -drinken, terwijl ze dat continu zouden moeten doen.

Schoonheid van dagelijkse foto's

Wat foto's met je doen. Roland Barthes in wonderschone vertaling.

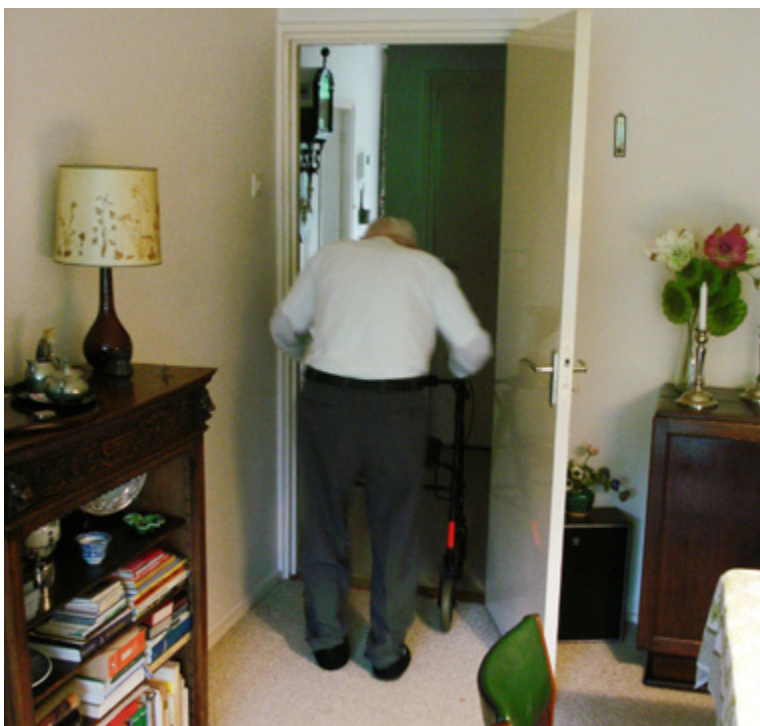
De foto's van een overleden moeder

Fotografie was altijd een ondergeschoven kindje. Kunst was het zeker niet, zoals de fotograaf Francis Frith in 1859 betoogde, want fotografie schoot in alles tekort. Pas vanaf 1960-1970 ontstond de gedachte dat sommige foto's kunst zouden kunnen zijn. Rond 1960 kreeg de Franse filosoof Roland Barthes aandacht voor de fotografie. Niet zozeer kunstfotografie, maar juist de foto's van alledag: amateurkiekjes. Pas in 1980 wijdde hij een heel boek aan dit fenomeen: *Camera Lucida*. Dat boek is onlangs in een nieuwe en nog leesbaardere vorm uitgebracht.

Een paar autobiografische details zijn vooraf belangrijk te weten. Het werk van Barthes kan ingedeeld worden in drie periodes. Dit boek stamt uit zijn derde en laatste periode, vlak voor zijn dood. Hij is teleurgesteld in de semiotische wetenschappelijke methode. Het objectieve weten verschuift bij hem meer naar het subjectieve weten. Bewijs hiervoor zijn de foto's van zijn moeder en haar familie die de aanleiding vormen voor dit essay over fotografie. Zijn moeder met wie hij een sterke binding had, was toen net overleden.

Aardappelschilmesje

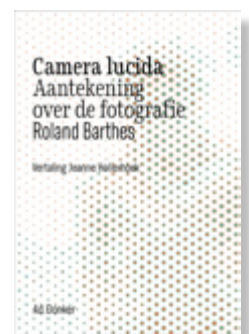
Centraal staat de vraag: waarom raken mij bepaalde foto's, en anderen niet? In het huis van zijn overleden moeder doet hij een verbijsterende ontdekking, kijkend naar foto's van zijn moeder. De amateurkiekjes van de foto's van zijn moeder kunnen niet door-

grond worden met behulp van een wetenschappelijk jargon: 'naar bepaalde foto's wilde ik onbevangen kunnen kijken, zonder culturele ballast'. Een foto is onbeweeglijk, legt de tijd stil en is dus ook geassocieerd met de dood: onherhaalbaar, het lot van het hier en nu. Sommige foto's kunnen uitstijgen boven het singuliere, zij dragen als het ware een masker, waardoor de persoon veralgemeeniseerbaar wordt van het maatschappelijke probleem (portret van een tot slaaf gemaakte, representeert de gehele slavernijgeschiedenis). Zo ver gaat het Barthes ook met veel foto's van zijn moeder: ze is het voor een deel, in het andere deel herkent hij haar niet. Maar dan komt die ene foto waarop ze totaal doorgrond kan worden. In een fel licht is alles helder: dit is zij! Zo'n foto heb ik goddank van mijn vrouw en door een dom toeval ook van mijzelf, gemaakt door Marie Cecile Thijs en later door Ton van Til.

Bang voor de waanzin van de foto

De essentie van een foto is de waarheid dat wat je ziet 'dat-is-geweest', is het niet te ontkennen. Hoe lang ik ook kijk, het levert mij niets meer op dan de diepe mystieke gedachte 'dat-is-geweest'. Maar ook overstijgt het het tijdelijke: ik kijk ook naar eeuwen familiegeschiedenis: ik heb de neus van mijn moeder en mijn overgrootvader en betovergrootvader. In het kijken naar de foto raken twee zielen tot dezelfde. Het amateurbeeld van zijn moeder is vastgelegd door een allang overleden fotograaf 'en als onverschillige bemiddelaar onwetend van het feit dat wat hij vastlegde de waarheid was – de waarheid voor mij'. Te bedenken dat op de foto die Barthes bedoelt, zijn moeder slechts vaag en onscherp op de achtergrond is te zien. Het mysterie is daar, waar je het niet snel zoekt. Er zijn twee mogelijkheden om deze confrontatie met de ware fotografie te ontlopen; enerzijds de foto te verheffen tot kunst (afstand), anderzijds de foto in zulke aantallen te genereren, dat het onmogelijk wordt om ze nog echt te kunnen bekijken. Vandaag de dag geldt dat laatste, als we bedenken dat er per dag een kleine vijf miljard beelden worden geproduceerd.

Camera Lucida
(aantekening over de fotografie) Roland Barthes
Uitgeverij Ad Donker
(2025), Blz.137; € 20,95

De groene specht: een vrolijke buur in onze wijk

Wie op een mooie ochtend een hard, lachend geluid hoort dat door de wijk galmt, heeft grote kans kennis te maken met een bijzondere vogel: de groene specht. Waar deze kleurrijke vogel vroeger vooral werd gezien in bosrijke gebieden en open polderlandschappen, duikt hij tegenwoordig steeds vaker op in woonwijken, parken en aan de randen van de stad. Ook in onze wijk is de kans groot dat hij zich laat zien of horen.

Een specht die opvalt

De groene specht (*Picus viridis*) is een van de grootste spechten van Nederland. Met zijn felgroene verenkleed, gele stuit en rode kruin is hij moeilijk te verwarren met andere vogels. Opvallend is ook het zwarte masker rond de ogen. Mannetjes hebben een rode wangstreep onder het oog, vrouwtjes niet. Vaak zie je de groene specht niet meteen in een boom, maar juist op de grond. Dat is typisch voor deze soort.

In tegenstelling tot veel andere spechten leeft de groene specht vooral van mieren. Met zijn sterke snavel en lange, kleverige tong weet hij mieren en larven uit het gras en uit mierenhopen te halen. Gazons, grasvelden en open bermen zijn daarom ideale plekken voor hem om voedsel te zoeken. Zijn vlucht is golvend en herkenbaar, maar meestal verraadde hij zichzelf al door zijn karakteristieke roep, die klinkt als een luid en aanstekelijk gelach.

Van bos naar woonwijk

De afgelopen decennia heeft de groene specht zich opvallend goed aangepast aan veranderingen in het landschap. Door de afwisseling van groenstroken, tuinen, parken en oude bomen vindt hij tegenwoordig ook in woonwijken alles wat hij nodig heeft: voedsel, rust en nestgelegenheid. Vooral boomrijke buurten en wijken aan de rand van stad en polder zijn aantrekkelijk voor deze vogel. Onze

mooie wijk Prinsenland is bij uitstek geschikt woongebied voor hem. Voor het broeden hakt de groene specht een nestholte in zachte of oudere bomen. Daarin legt hij van april tot juni meestal vijf tot zeven eieren. De eieren worden ongeveer in twee tot drie weken uitgebroed. Beide ouders zorgen voor de jongen. Na het uitkomen blijven de jongen nog enkele weken bij de ouders, totdat ze zelfstandig kunnen vliegen. Dankzij zijn aanpassingsvermogen gaat het momenteel relatief goed met de soort in Nederland, al blijft voldoende groen in de leefomgeving van groot belang.

Maak je buurt vogelvriendelijk: de kracht van een heg

Wie de groene specht en andere vogels een handje wil helpen, kan al veel doen in de eigen tuin of straat. Een eenvoudige maar zeer effectieve maatregel is het aanplanten van een heg in plaats van een schutting. Een inheemse heg - bijvoorbeeld van meidoorn, liguster, haagbeuk of de prachtige kardinaalsmuts - biedt vogels beschutting, nestgelegenheid en voedsel in de vorm van insecten en bessen. Hagen zorgen bovendien voor meer leven in de bodem, wat weer aantrekkelijk is voor mieren en andere insecten. Daarmee help je indirect ook de groene specht. In tegenstelling tot strak gemaaide gazons en stenen tuinen vormen groene hagen een verbindingsroute voor vogels door de wijk. Hoe meer hagen, struiken en rommelhoekjes, hoe rijker het vogelleven.

Spechten mogen alleen nog hout eten

Zo herken je vogels met de Merlin-app

Twijfel je welke vogel je ziet of hoort? Dan is de gratis Merlin Bird ID-app een handige tip. Met deze app kun je vogels herkennen op basis van uiterlijk, maar ook aan de hand van hun zang. Je houdt simpelweg je telefoon omhoog en Merlin luistert mee. Grote kans dat je zo ontdekt dat het lachende geluid in je buurt niet van de buurman maar inderdaad van een groene specht afkomstig is.

Groene buren om trots op te zijn

De aanwezigheid van de groene specht laat zien dat natuur en woonwijken goed samen kunnen gaan. Met een beetje aandacht voor groen, rust en biodiversiteit maken we onze buurt aantrekkelijk voor deze bijzondere vogel. Wie weet hoor je binnenkort zijn vrolijke lach. Gewoon bij jou om de hoek.

De groene specht voorspelt de liefde en de seks

Vogels voorspellen de toekomst

“Omdat vogels zich van de aarde kunnen losmaken, schijnen ze zich te bewegen op de grens van het materiële en het geestelijke, van het zichtbare en het onzichtbare. (...) Het zien van een groene specht (...) is niet meer de aankondiging van voorspoed of ongeluk op die dag. (...)

Sinds mensen zélf ook kunnen vliegen, hebben vogels iets van hun aura verloren. Ze zijn niet of nauwelijks meer spiritueel of lyrisch van betekenis. (...)

De antieke comediedichter Aristophanes heeft een stuk geschreven (De Vogels), waarin de vogels bij elkaar komen om zich over de mensen te beklagen. Ze worden namelijk door hen gevangen en opgegeten, vervolgd en in kooien gehouden, hoewel ze mensen allerlei diensten bewijzen, zoals het aankondigen van de seizoenen en vooral het fungeren als orakel, want vóór iets te ondernemen consulteerde men de vogels. (...) In heel de antieke oudheid was de vogelwichelarij een veel beoefende en gewaardeerde praktijk. (...) Zowel in het Grieks als in het Latijn betekende het woord vogel (resp. ‘ornis’ en ‘avis’) tevens ‘voorteken’. (...)

Er bestond een apart priestercollege dat met deze gewichtige taak was belast: de ‘augures’. Augur betekende oorspronkelijk vogelwichelaar en in tweede instantie waarzegger of ziener in het algemeen. (...) De augur observeerde aldus de vogels die kwamen overvliegen. Soorten die vooral belangrijk waren als voortekenen waren kraai, raaf, ekster, arend en de bonte en groene specht.” [1]

Christelijke symboliek

Omdat groene spechten allerlei ongedierte onder de schors van een boom vandaan eten, werden zij geassocieerd met Jezus Christus, die ook de wereld zou zuiveren. Hun rode kapje werd vergeleken met de bloedende Christus aan het kruis. Ook hun constante geklop op een boom werd gezien als een aanmaning tot het ware geloof. [2a]

Symbool van liefde

Omdat de groene specht zoveel moeite doet om een veilig holletje in een boom te hakken voor zijn kleine spechtjes en dan ook nog eens, zowel het mannetje als het vrouwtje, af en aan komt vliegen met voedsel voor het groene grut, maakte dat de vogel een toonbeeld was van een liefdevol gezin met doorzettingsvermogen en niet aflatende zorg voor de mini kloppertjes.

Onze eigen dichter ‘vadertje’ Jacob Cats (1577-1660) zag in het gedrag van het mannetje een reeks van niet aflatende pogingen om de liefde van het vrouwtje te veroveren.

Aan het eind van de zestiende eeuw weet de vogel zich als liefdessymbool zelfs een plek op schilderijen te veroveren. Een mooi voorbeeld is het schilderij ‘De ontdekking van de tweeling Romulus en Remus’ (ca. 1613) van de Antwerpse barokschilder Pieter Paul Rubens (1577-1640). [2b]

Symbool van wellust

Maar die zoetsappige christelijke symboliek van hardwerkende vader voor zijn gezin, kent natuurlijk altijd een keerzijde. De duistere kant van de liefde is immers de wereld van de wellust. De schilders aan het einde van de zestiende eeuw waren klaar met die brave Hendrik Specht. De vogel werd het symbool van de zondeval, of van de wellust in het bijzonder in (fictieve) jachttafelen. Kijk eens naar het schilderij ‘Adam en Eva’ (1645-1650, ja er was veel te schilderen) van de Vlaamse kunstschilder Jacob Jordaens (1593-1678).

Er bestaat een legende, waarin de specht weigert mee te helpen aan het graven van rivieren, meren en zeeën, terwijl God dat aan alle vogels had gevraagd. Als straf mocht hij van God geen regenwater meer drinken en zijn eten zou alleen nog maar uit hout bestaan. [2c]

Dit artikel is gebaseerd op de volgende bronnen: [1]= Op de vleugels van de ziel, Ton Lemaire (2007), blz.20 + 46 e.v. [2a,b,c]= Compendium van dieren als dragers van cultuur, Marcel De Cleene e.a. (2014, deel 2), blz.551-557 Foto's: Paul de Graaff

De grootste ster van Nederland

It's the king, of toch een look-a-like?

Er is zoveel te doen in de Sterrenhub aan de Huslystraat 314, dat het je duizelt: de 55+ koffieclub, samen eten op maandag voor 3 euro, samen voetbal kijken, schoonmaakacties, zo kan die nog wel even. De Sterrenhub verdient dus een ster! Laat nou op 17 december vorig jaar de grootste ster van Nederland plotseling langskomen: DE KONIING HIMSELF.

De initiator van de Sterrenhub Xaverio Haltman moest zich even in de arm knijpen toen hij gebeld werd over het bezoek. Dat bezoek werd goed voorbereid. Screening door de BVD ('Xaverio, jij bent nu de meest betrouwbare inwoner van Rotterdam: zonder enig smetje', zei RIJK. En wij lachen.), kijken naar de vluchtwegen (goedgekeurd!), bewaking op strategische plekken op de galerijflats, vaststellen wie erbij zouden mogen zijn en wat we gaan doen en nog meer. Informeel zou de koning spreken met bewoners en kinderen uit de wijk. Om de kinderen bezig te houden, voorafgaande aan de komst van de koning, werden kerstballen mooi beschilderd. Er hangen nu vast een paar van die kerstballen in het paleis!

De burgemeester was er al vroeg

Eerst was Xaverio niet zo zenuwachtig, maar naarmate de dag dichterbij kwam, voelde hij zich een kind dat voor het eerst naar de Efteling gaat: hyper en weinig nachtrust. Gelukkig kwam burgemeester Carola Schouten al veel eerder die dag, ook om te vertellen dat het echt om de koning ging en niet om een look-a-like ☺.

Xaverio had een heel scenario uitgedacht. Toen de koning op hem afstapte en een hand gaf, leek het nog goed te gaan, maar onze koning is zo enorm sociaal, dat er met alle aanwezigen al snel een geanimeerd gesprek ontstond. Weg scenario!

Dit zagen we niet aankomen

Wanneer komt de koning dan? 'Nou 17 december'. Xaverio verstijfde, want 17 december is de sterfdatum van zijn broer in 2001. Slechts 24 jaar is hij geworden en 17 december is altijd een gedenk-dag. Nu met het bezoek van de koning op die dag is het tevens een eerbetoon aan zijn broer.

Foto's: Met veel dank aan @Frank de Roo

RUK AAN • GESPREKKEN

Uit het fotoarchief van Tinus en Bep de Does

Bep en Tinus de Does uit Vreewijk bezitten meer dan een half miljoen foto's van Rotterdamse straattafelen. We beloofden in nr.5 uit april 2025, dat we in elk nummer een foto zouden publiceren. Iedere foto plakt Bep of Tinus op een stuk karton en ze voegen een tekst bij. Dat is hier ook het geval. Daarna gaat die in het archief.

Hier is de derde aflevering!

Ook deze foto van de 's-Gravenweg is door Tinus van commentaar voorzien. Het zien van de foto's doet je beseffen wat verdwenen is. Tevens is het een mooi eerbetoon aan Jan van der Bas!

Heeft u een verhaal over deze foto's? Laat het ons weten!

Bedankt Bep en Tinus voor deze twee foto's!

(Interview met Bep en Tinus nalezen? Ga naar www.rikoelfzema.nl en klik op 'Kwartaal magazine RIJK', daarna op nummer 5 en ga naar blz.19.)

Zo ging Jan van der Bas met paard en wagen in 1949 langs zijn klanten om zijn eieren en kipproducten te slijten.

We zien hier het buitenhuis Landzicht aan de 's-Gravenweg, een van de vele buitenhuizen die er te vinden waren. Dit buitenhuis staat bij de NV Vereenigde Touwfabrieken, welke ook aan de 's-Gravenweg gevestigd was. Voor het buitenhuis staan enkele kastanjabomen, waar de kinderen uit de buurt veel plezier aan beleefden als er weer kastanjes geraapt konden worden. De foto is in 1976 gemaakt.

RUK AAN • HISTORIE

Dit is een heel bijzonder boek over Rotterdam

Nostalgie

Je loopt door een straat en opeens valt het je op: aan de gevel hangt een oud reclamebord met de naam van een al eeuwen vergeten bedrijf. Of er staat 'De Gruyter' en dan weten de ouderen onder ons, dat is de voorloper van Albert Heijn, een supermarkt met de actie 'het snoepje van de week'. En met enige weemoed loop je door en na een kwartier ben je je korte moment van nostalgie alweer vergeten. Dat ging bij de schrijvers van 'Vergeten zaken' anders. Zij behielden hun nostalgische gevoelens bij alle reclameborden en beschilderde puien van allang vergeten winkelneringen. Zij gingen zich er juist in verdiepen. Nu ligt daar dan een waanzinnig mooi boek over bedrijven die al heel lang verdwenen zijn. De schrijvers brengen het verborgen leven van de borden, de panden en de schilderijen weer tot leven. Rijk geïllustreerd en met tomeloze liefde geschreven.

Heel Rotterdam of toch niet?

In acht hoofdstukken nemen de schrijvers je mee door Rotterdam, Charlois, Feijenoord, Delfshaven, Kralingen-Crooswijk, Noord, Hillegersberg-Schiebroek, Overschie en het Centrum. En elke winkel, fabriek of werkplaats van vroeger kende zijn geheimen. In een overdaad aan illustraties nemen ze de lezer mee terug in de tijd. De hoofdstukken smaken naar meer. Je hebt ze zo uit en dan denk je bij jezelf 'is er nou niet nog meer over te vertellen?'. Natuurlijk is dat mogelijk, kom schrijvers, maak een deel 2! En neem dan ook onze wijken mee, 's-Gravenland, Prinsenland en Het Lage Land. De eerste pagina's raken je meteen als er gestart wordt met het gedicht van de Rotterdamse dichter Jan Prins (1876-1948) met het gedicht 'Rotterdam' "Te Rotterdam ben ik geboren onder den adem van de Maas", zo start het gedicht, maar helaas is er in het boek slechts een deel afgedrukt. Het deel waarin Jan de stad in geuren en kleuren beschrijft "naar schapen rook het op de Boompjes".

Voorbeeld 1: Politiebureau Hoflaan 134

In Kralingen staat het oude politiebureau uit 1887. Op zaterdag 31 maart 1945 gebeurde het volgende: "Twee agenten van bureau Hoflaan waren betrokken bij het gewapende verzet, de LKP. In de kelder lagen wapens verstopt. Een van die agenten, Kees v.d. Broek, woonde zelfs boven het bureau. Tetenburg, een nsb'er, ontdekte wat er op het bureau gebeurde en liet ze arresteren. De twee agenten werden gefusilleerd. Het verzet nam wraak en liquideerde Tetenburg. De schutter was de Kralinger Jan Arie de Groot, leider van de 'Knokploeg Jos' (Jos was zijn schuilnaam). (...) Tetenburg bleef dood achter, liggend naast zijn motorfiets, waarop hij juist wilde vertrekk-

ken. (...) De Duitsers fusilleerden als vergelding voor de moord 20 mannen. (...) De 20 dode lichamen moesten de gehele dag aan de voet van de dijk blijven liggen. Ze werden pas aan het eind van de middag met een open kar weggehaald."

3-4-1945 vanuit toren H. Lambertuskerk (fotograaf Mels Koster)

31-03-1945 (beeldbank NIOD)

3-4-1945 (fotograaf Joh. van Bueren)

Het bureau en deze gebeurtenis worden uitvoerig beschreven en de unieke illustraties indringend getoond.

Voorbeeld 2: Het Wonder in de Noordmolenstraat 76

Rotterdam was samen met Den Haag, na Amsterdam, de tweede Joodse stad van Nederland. Voor WO-2 woonden er zo'n kleine 13.000 joodse mensen. Nu herinnert daar nog weinig aan. Maar door een toeval verscheen na een gevelrestauratie in 2020 het oude gevelbord van de manufacturenzaak van de broers Israël Levi en Izak Simon de Winter. Israël Levi stierf in Auschwitz in 1942. Izak Simon overleefde de oorlog op wonderbaarlijke wijze (lees maar in het boek).

De winkel zou misschien overgedragen worden aan hun dochter Grietje, maar zij overleed in 1955. Izak Simon stierf in 1967 en zijn vrouw Maria in 2000. Het reclamebord van Het Wonder is lang verborgen gebleven, maar nu is het terug als een eerbetoon aan hun persoonlijke geschiedenis van de twee broers en hun families.

Noordmolenstraat 1930 (Stadsarchief Rotterdam)

Noordmolenstraat 76 1977 (Stadsarchief Rotterdam)

Vergeten Zaken
Chris Buitendijk (red.)
Uitg.: Studio Rashkov
(2025), blz.272; €34,50

Noordmolenstraat 76 2025

What's in a name?

Onderschat de kracht en de psychologie van een naam niet!

Nomen est omen

De Romeinse blijspeldichter Titus Maccius Plautus (251-184 v.Chr.) vertelt in zijn toneelstuk *Persa* het verhaal van een slavin, die **Lucris (= Lucratief)** heet. In de Nederlandse vertaling is haar naam **'Winnie'**. Zij zou zeer winstgevend zijn voor de persoon die haar zou kopen. Althans, zo spiegelt de slaaf **Toxilus** het de koppelaar voor: haar doorverkopen zou vette winst opleveren. Hoe weet Toxilus dat eigenlijk zo zeker? Nou zegt hij: "Nomen est omen (= haar naam is een voorteken), zeg ik maar; de winst ligt klaar! Je koopt haar toch?" [1]

Is het inderdaad waar dat een naam meer zegt dan alleen maar herkenning? We moeten altijd lachen om iemand die een beroep heeft, waarmee zijn naam samenhangt: Slagerij Van der Ham in Leerdam, is zo'n voorbeeld. Dit wordt een 'aptoniem' genoemd. Even lachen?

Sabine Uitslag is voorzitter van de Nederlandse Vereniging van Huidtherapeuten; **Diana Woei** is een weervrouw in het journal; **Peter van der Vorst** is een voormalig royaltyverslaggever; **Edwin Kist** is een uitvaartverzorger; **Hennie de Haan** is voorzitter van de Nederlandse Vakbond Pluimveehouders en **Rob Scheepbouwer** is havenmeester in Rotterdam.

Wat te denken van bedrijfsnamen? Een frituurzaak die 'Hans en Frietje' heette (want die zaak in Meppel is helaas failliet) of slager Bakker wordt 'Bakker, uw slager'. Maar 't kan ook misgaan met je naam, zoals 'Auto Roest' of Beerepoot, Voetmassage' of 'Uitvaart-firma A.H. Kerkhof' of 'Beenhakker hulpmiddelen'. Er net tussenin zit de naam van deze wijnhandel, 'Amy Whitehouse' of voor de ouderen onder ons de 'Mama's and the Tapas'. [2]

Wijnhandel, 'Amy Whitehouse'

Oude psychologie en theologie

De Zwitserse psychiater Carl Gustav Jung (1875-1961) stelt dat mensen zich altijd aangetrokken voelen tot beroepen die naar hun naam verwijzen. Nu heet dat in de psychologie met een duur woord 'nominatief determinisme' of naamdwang. De leermeester van Jung is Sigmund Freud (1856-1939) en hij is de uitvinder van het 'lust-principe' of 'vreugdeprincipe', gelijk aan zijn Duitse achternaam. In de Bijbel geeft God alles een naam, zodat het kan bestaan en het een identiteit krijgt. Vervolgens geeft Adam alles wat na Adam en Eva komt een naam, de vogels, de vissen en al het andere. Dat is ook de essentie van een naam: je hoort ergens bij, je bestaat. Iets zonder naam bestaat niet.

Psychologie van de naam: Bouba / Kiki-effect

Je naam heeft ook iets lichamelijks want bij het uitspreken beweegt je immers je mond en gebruik je je lippen. Nieuw-Zeelandse psychologen ontdekten dat we ronde objecten associëren met namen waarbij we onze lippen rond maken, zoals 'o' en 'u' klanken. Dat bewezen ze erg gemakkelijk door proefpersonen allemaal foto's te laten zien van ronde of langwerpige gezichten. De vraag daarbij was welke naam ze meer bij zo'n gezicht vonden passen. En? Ja, bolle gezichten kregen 'ronde' namen (Rob, Lou) en langwerpige, hoekige gezichten kregen niet-ronde namen (Dirk, Pete, Isaac). Zij noemden dit het 'Bouba/Kiki-effect'.

En toen hadden ze de smaak te pakken. Ze ontdekten dat anderen je een leuker gezicht vonden hebben, als je naam overeenkwam met de vorm van je gezicht. Nog erger werd het toen ze hun bevindingen toepasten op de verkiezingsuitslagen: de politici die een naam hadden die paste bij hun gezicht bleken maar liefst 10 procent meer stemmen te krijgen! Verklaart dat de winst van Geert Wilders? Zijn mond trekt hij inderdaad tegelijk naar links en rechts, als een soort vogelbekdier (Nieuw-Zeelandse onderzoekers toch?). En spreek nu eens zijn naam uit: Geert. Wat gebeurt er dan? [3]

Wat is het 'Bouba/Kiki-effect'?

Nog meer gekkigheid

Wanneer je vaak op Marktplaats zit als verkoper van spulletjes, lees dan het volgende onderzoek. Als de naam van een koper begint met dezelfde letter als onze eigen naam, dan ben je als verkoper bereid een vijf procent lager bod te accepteren, want wij delen samen iets en dat geeft onbewust een goed gevoel. En zo 'voor wat, hoort wat'. [4]

Nooit gedacht dat dit mijn vriendin zou worden

Droevig is natuurlijk dat je ook om je naam gepest kan worden. 'Rik de Pik' of 'Rik de kikker' naar het stripverhaal met dezelfde naam; leuk als je 4 bent maar niet als je 12 bent. Ook ernstig als je een buitenlandse naam hebt, want dan wordt je cv op een vacaturesite minder bekeken. Psychologen van de Universiteit Utrecht deden daar in 2011 onderzoek naar. Fictieve cv's droegen voor de helft Arabische namen en de andere helft gewoon Hollandse namen. De Hollandse cv's werden 50 procent vaker gelezen.

Als je als vrouw Sophie heet, wat behoorlijk vrouwelijk is, word je onbewust minder door anderen gestimuleerd om een technische studie te gaan doen. Vrouwen met een naam, die ook aan een man gegeven had kunnen worden, bijvoorbeeld 'Sam', worden sneller gestimuleerd om iets bèta-achtigs te gaan studeren. Over dit laatste is de naamonderzoeker Gerrit Bloothoofd van de Universiteit Utrecht niet zeker. Toch voor mij de vraag: zou deze onderzoeker in zijn vrije tijd nudist zijn?

Roemrucht onderzoek, waar of niet waar?

In 2002 verscheen het verbijsterende artikel van de Amerikaanse psycholoog Brett W Pelham e.a., waarin bewezen werd dat je eigen naam van grote invloed is op je persoonlijke beslissingen. Ze werkten ontelbare telefoonboeken door en ontdekten merkwaardige verbanden. Vrouwen die Georgia heten, verhuizen bijna twee keer zo vaak naar de staat Georgia. In de staat Michigan komen veel achternamen voor die met 'Michi' beginnen. En veel Louises verhuizen naar Louisiana.

Ook is er een verband tussen je geboortedatum en waar je gaat wonen: het plaatsje Three Oaks of Six Mile (zijn er veel van in America) heeft veel inwoners geboren op drie maart of zes juni. Woon jij in Driebergen en ben je geboren op drie maart? Of heet je Lisse en verhuisde je naar Lisse?

En in Amerika zijn er opvallend veel mensen die Dennis heten, die vervolgens later dentist, tandarts zijn geworden.

De psycholoog Ab Dijksterhuis van de Amsterdamse universiteit, schrijver van het prachtige boek 'Het slimme onderbewuste', kan bovenstaande verklaren. Iedereen met een normale vorm van eigenwaarde vindt de letters en geboortedatum van zichzelf nu eenmaal mooier dan die van anderen. Dat zou ons inderdaad onbewust kun-

nen beïnvloeden. De Amerikaanse wetenschapper Daniel Kahneman schreef in 2011 zijn beroemde boek 'Ons feilbare denken', waarin hij bewees dat mensen vaker dan ze denken onbewust keuzes maken, voordat ze er over hebben nagedacht. We zijn niet zo redelijk als we lijken.

Toch vraagt de eerdergenoemde Gerrit Nudist (hè, wat flauw!), Gerrit Bloothoofd zich af of het onderzoek van Brett W Pelham wel valide is, een test van de wetenschap zou kunnen doorstaan. Hij beweert dat de statistische resultaten mager zijn. De meeste zaken berusten op toeval, zo zegt hij. Maar ik heb geen wetenschappelijke studie van zijn hand, waarin hij Brett W Pelham afvalt, kunnen vinden. Wel heb ik die van Brett W Pelham gelezen. [5]

De volgende bronnen zijn geraadpleegd: [1]= Plautus, De Pers, Plautus in de vertaling van W de Haan (1967), blz.46 (Persa 619-636) [2]= Namespotting (de 500 leukste, slimste en meest opvallendste merknamen verzameld), Hans Prummel (2016). Met zo'n naam zal het geen echt wetenschappelijk boek zijn, maar het is wel lachen. [3]= A social Bouba/Kiki effect: a bias for people whose names match their faces, in: Psychonomic Bulletin & review. Vol.25, p.1013-1020 (2018) [4]= Journal of behavioural and experimental economics; oktober 2023 [5]= Why Susie sells seashells by the seashore: implicit egotism and major life decisions, Brett W Pelham, Matthew C Mirenberg, John T Jones. J Pers. Soc. Psychology (april 2002), 82 (4), pag.469-487

Boerenhol is het meest gestolen bord in Nederland

Van noodwinkels naar winkelcentra in Het Lage Land

Een nieuwe wijk kan niet zonder winkels. Zeker niet als er nog niet direct goed openbaar vervoer is naar de binnenstad. Dus toen in de jaren zestig de eerste bebouwing begon van Prins Alexanderpolder, waren er winkelcentra nodig. Maar ook die moesten eerst gebouwd worden en dat proces verliep niet helemaal gelijk op. Zo begon het met enkele noodwinkels.

Een noodwinkel is een begrip dat doet denken aan de Tweede Wereldoorlog en de jaren daarna. Bij gebrek aan winkelpanden in de verwoeste binnenstad, werden bedrijven na het bombardement van 1940 gedwongen hun intrek te nemen in tijdelijke winkelruimten. Die werden gebouwd langs de bredere straten in de stad, zoals de Coolsingel, de Goudsesingel en in Kralingen de Vlietlaan. Maar terwijl die winkels in de jaren vijftig verdwenen naarmate er in de stad weer gewone winkels beschikbaar waren, kwam het begrip noodwinkel in de jaren zestig nog een keer terug. Bij de bouw van een nieuwe wijk als Het Lage Land in Prins Alexanderpolder waren natuurlijk ook winkels nodig zodra de eerste woningen bewoond werden. En zo kwamen er noodwinkels, terwijl daar omheen nog volop verder werd gebouwd aan de wijk.

De eerste winkels in Het Lage Land

In 1963 stonden er twee noodwinkels bij de bouwplaats, die later het Jacob van Campenplein zou worden. Die naam was al in 1962 vastgesteld door het college van burgemeester en wethouders, evenals de overige straatnamen van de toen nog toekomstige wijk Lage Land.

Winkelcentrum Jacob van Campenplein in 1967 (NL-RtSA_4121_20525-2-4-01)

Het waren noodwinkels voor de meest noodzakelijke zaken die de eerste bewoners nodig hadden: een drogisterij en een mini-supermarktje. De drogisterij was een filiaal van Drogisterij Seeters van de Bergselaan in Rotterdam-Noord. En de supermarkt was een SPAR, een destijds in Rotterdam veel-geziene supermarktketen die overigens nog steeds bestaat.

Winkelcentra vanaf 1964

Heel lang waren die noodwinkels niet nodig, want al in 1964 was het winkelcentrum aan het Jacob van Campenplein af en verhuisden de drogisterij en de supermarkt naar een vast optrekje. De SPAR er had trouwens direct concurrentie, want er opende ook een Vivo-winkel. Vivo stond voor Vrijwillige Inkoop- en Verkooporganisatie, een in 1942 begonnen samenwerking van onafhankelijke kruideniersbedrijven. Uiteindelijk kon Vivo de concurrentie met grote supermarktketens niet aan en in de jaren tachtig verdwenen de winkels uit het straatbeeld.

Het duurde niet heel lang voordat er vlakbij het Jacob van Campenplein een tweede winkelcentrum kwam: winkelcentrum Lage Land aan het Marinus Bolkplein. In 1966 werden de eerste palen geslagen en al snel stond er ook aan het Marinus Bolkplein een winkelcentrum.

De beide winkelcentra hebben een belangrijke rol voor bewoners van Het Lage Land. Je hoeft immers je wijk niet uit om je boodschappen te kunnen doen. En je kunt zelfs kiezen welk winkelcentrum voor jou het handigst is!

Winkelcentrum Lage Land in 1968 (NL-RtSA_4121_8925-1-01)

Straatmuzikant Koperen Ko trad in 1968 op bij het winkelcentrum aan het Jacob van Campenplein (NL-RtSA_4121_20890-1-34-01)

De noodwinkel van SPAR in 1963 (NL-RtSA_4121_6701-1-01)

Het Jacob van Campenplein in 1967, voorzien van luifels (NL-RtSA_4121_20537-3-29-01)

Noodwinkels van drogisterij Seeters en SPAR in 1963 (NL-RtSA_4121_6701-2-01)

Bij het Marinus Bolkplein is in 1966 een tweede winkelcentrum in aanbouw (NL-RtSA_4121_8955-2-01)

Tulpen bloeien en Vivo stunt met aanbiedingen bij het in 1964 net geopende winkelcentrum aan het Jacob van Campenplein (NL-RtSA_4204_2004-6393-01)

Doe iets wat de GIRLZ CLUB heeft gedaan

Kinderen uit welke wijk dan ook: bedenk iets, organiseer iets en geniet. Haal inspiratie uit wat ze in de Jan Hudigstraat hebben gedaan.

Een zeer verrassende uitnodiging: In de brievenbus lag 'uit het niets' de uitnodiging om te komen kijken naar de nieuwjaarskermis in de Jan Hudigstraat in de wijk 's Gravenland, niet ver van metrostation Capelsebrug. De vraag was: is het iets voor het Wijkmagazine RIJK? Nou, dat weet je pas als je er geweest bent, dus verscheen ik op een lieflijk klein pleintje met een grasveld, wat speeltoestellen en winters kale bomen. Het was alsof hier het dorpje stond van Asterix en Obelix. Veilig en warm, wiegend in de schoot van de rand van Rotterdam. Hier staat de tijd stil. Elke, Evi, Ilvany, Lilou en hun hulpje Tom (alfabetische volgorde, niemand is belangrijker dan de ander) hebben hier op vier januari de klok een paar decennia teruggedraaid. Niks binnen zitten om te gamen, of in je uppie lekker op je telefoonscherm de zondagmiddag door te brengen. Nee, naar buiten – de sneeuwvlokken trotserend. Hier is een show, hier is spektakel, hier ben je getuige van de enige echte GIRLZ CLUB (wel met een 'z' hoofdredacteur, dat is much cooler!), die haar eerste WINTERKERMIS gaat uitvoeren. En wat een avontuur! Nog niet elke bewoner had in de gaten wat hij zou missen, als hij thuis bij de centrale verwarming bleef zitten.

De voorbereidingen waren professioneel

De GIRLZ CLUB is meer dan twintig keer bij elkaar gekomen om de hele middag voor te bereiden. Maar het zag er somber uit aan het begin. Toen ze voor het eerst bij elkaar kwamen om het programma te bedenken, vervielen de vier meiden in een vette ruzie. Tom keek ernaar en ging weer verder met zijn spel. Je hoorde hem op die jonge leeftijd al denken 'ach, vrouwen!?!?'. Ze konden geen overeenstemming krijgen over wat er allemaal op de kermis zou worden opgevoerd. De argumenten vlogen over en weer en hun stemmen klonken steeds hoger tot de bom barstte. Boos gingen twee zusjes naar huis, een ander volgde en toen bestond de GIRLZ CLUB nog maar uit één lid. Toen de veldslag met het smijten van de everzwijnen voorbij

was en de bard met zijn lier van de dikste boom bevrijd was, ontdekten de vier ladies, dat het samen toch gezelliger is. Dat betekende dat sommigen 'sorry' gingen zeggen en dat anderen ook moeite deden om het weer goed te maken. En je heet niet voor niets GIRLZ CLUB: een dag later waren ze weer samen met hun dromen om een kermis in de straat te organiseren. Een programma als 'Het Familiediner' zou geen minuut tv kunnen realiseren als het om de GIRLZ CLUB gaat. Ouders en andere volwassenen, leer van je kinderen!

Hoe los je een ruzie op? Kijk naar de GIRLZ CLUB

De plannen krijgen vorm

Er wordt een plattegrond gemaakt, waar komt wat en wat gaan we daar doen. Wekenlang wordt er gesproken over de playlist. Sommigen hebben een playlist van drie nummers (maar wel supergoed!) en anderen denken dat de kermis vijf en een half uur kan duren. Ach, uit die playlist hebben ze uiteindelijk een mooie keus gemaakt. Het wordt Queen 'Don't stop me now'. Ik weet zeker dat de kinderen alles zelf bedacht hebben, maar over de keuze van dit liedje twijfel ik. Waarom? Ik weet het niet ☺. Wekenlang studeren de GIRLZ hun dance moves in en als een volleerde Top Pop Penny de Jager (ja, hun ouders kozen niet voor niets Queen) stonden ze daar in de kou in de sneeuw.

Er was zoveel meer: een stokpaardjesrace, een hoek op het plein waar iedereen of een tattooplaatje of een originele tattoo met een pen op de arm kon krijgen (GRATIS!!), bingo, diabolo, minivoetbal. En aan alles hadden de GIRLZ gedacht, een hoek voor alle kletsende ouders die zouden komen! Ken jij je kinderen, of kennen zij jou beter?

Met een z is much cooler

Hoe moest je nou weten dat er kermis was?

Hoe konden al die ouders op dat pleintje nou weten dat er kermis was? Daarvoor was ook weer een plan bedacht. Flyers werden in alle brievenbussen gedaan. Eerst langs alle huizen om te tellen: 50 huizen! Hup GIRLZ aan de slag! Er werd ontworpen, getekend en ingekleurd. Ieder had zijn taak. En een van de GIRLZ tekende een vuurwerk in de rechter onderhoek. Het was immers vier januari. Nou, er moest dus vuurwerk komen op deze kermis en een van de vaders (waarom toch altijd vader en vuur? Zou ik een sociologisch stuk over kunnen schrijven! Voor de kenners: socioloog Goudswaard!) kreeg de opdracht om, op een signaal van een van de GIRLZ, het vuurwerk aan te steken.

Alle flyers (50!) zijn met de hand getekend en ingekleurd. Hoe de hoofdredacteur van RIJK ook het papier tegen het licht hield, hij

kon werkelijk niet ontdekken of er een ouder op zijn werk even het kopieerapparaat had ingedrukt. Nee, GIRLZ CLUB ladies willen dat niet eens – kunnen we zelf! En alle bewoners hadden dus een unieke flyer in de bus!

GIRLZ van de wereld

Het was vier januari, een sneeuwstorm op de Jan Hudig. Maar de GIRLZ CLUB, zou de GIRLZ CLUB niet zijn, als ze zich daar iets aan gelegen zouden hebben. Tussen de sneeuwvlokken door voorbereiden zij hun kermisterrein.

Precies op de afgesproken tijd arriveerde de gang of girls. En niks anoniem: rug recht, hoofd omhoog en met naamkaartje op de jas. Zo kon iedereen zien hoe een GIRLZ heette, wat haar verantwoordelijkheid was en of je haar bij een toevallige aanwezigheid van Engelse kinderen in de wijk, kon vragen alles van die middag in het Engels uit te leggen (zie kaartje: NL / ENG). Ik interviewde de GIRLZ CLUB exclusief bij een van de ouders na afloop van de kermis. De pizza-punten maakten dat soms een GIRLZ haar mond hield, maar ik kan u zeggen, deze hoofdredacteur had het moeilijk met de honderduit kakelende CLUB.

Wat echt een les is voor alle volwassenen: ook al gingen er zaken niet zoals de GIRLZ het hadden bedacht (bijv. slechts één stokpaardje waar er twee zouden zijn; opgelost met een stopwatch, zodat iedereen achter elkaar kon gaan), zonder morren losten ze alles op. Gedurende het hele interview (en dat was lang: een moeder belde de andere moeder waar ze bleven – 'ze zijn nog aan het praten') heb ik uit hun monden geen enkele negatieve opmerking gehoord. Alleen maar blije en trotse GIRLZ. Ik weet niet of dat interview zo zijn gegaan als ik een vier hoofdige MOTHER CLUB had gehad.

Nieuwe ideeën

Er komt opnieuw een kermis, maar dan in de zomer! U bent allen uitgenodigd (Project X Rotterdam?). Maar een nog leuker idee: ze gaan een wijkkrant maken. En laat nou toevallig de hoofdredacteur van RIJK de primeur krijgen om die wijkkrant in het volgende nummer te mogen afdrucken! GO GIRLZ, GO CLUB!

Hoe de kermis een kop van Jut werd

Die lieve kermis van vroeger, die was zo lief nog niet. Wat een heerlijke historie!

Essentie van een kermis

Voor we gaan uitleggen, dat een kermis vroeger altijd heel veel seks en veel handel en rondtrekkende dieven naar een stad brachten, eerst even een paar zinnen 'droge heilige kost'. Het woord 'kermis' komt van 'kerkmis' (ook: 'kerkemis') en met deze mis (= heilige dienst) voor een kerk wordt in dit geval bedoeld de inwijdingsmis voor een nieuwe net in gebruik genomen kerk. Vermoedelijk werd de eerste kerkmis gehouden om te vieren dat de tempel van Salomon in gebruik werd genomen, omstreeks het jaar 1025 voor Christus. In 335 na Christus volgde de zeer belangrijke kerk van het Heilige Graf in Jeruzalem. In ons land werd met veel feestgedruis in 1023 de herbouwde St. Maartenskathedraal in Utrecht ingewijd. Hier laten we het even bij. Feit is dat in de elfde eeuw zeer prominente, nieuwe stenen kerken werden neergezet, Utrecht, Deventer, Maastricht etc. etc.

Rond deze inwijdingsmis was er ook altijd een jaarmarkt, waarop ontelbare kraampjes stonden met koopwaar. Ook heel veel kraampjes, waar je iets te eten kon kopen. En tussen al deze kraampjes stonden

goochelaars, acrobaten, bedriegers allerlei vermaak uit te voeren. De essentie van de kermis is dus een drieslag: de heilige inwijdingsmis, het enorme aanbod van handelswaar en een boel vermaak, uitgevoerd door rondtrekkende entertainers.

Wat gebeurde er op een kermis vroeger?

Er is vroeger meer slecht dan goed over een kermis geschreven.

De reden was dat vooral boeren en eenvoudige werklui de kermis bezochten. De adel liet zich daar niet zien. En juist in de 14de eeuw werd de adel in zijn positie bedreigd door de opkomst van de steden en de burgers. De hogere stand irriteerde zich aan de brutaliteit en de losgeslagenheid van boeren en werklui.

“De kermis, dat is het enige waar de boer aan denkt, waar hij naartoe leeft. En wat houdt dat in: vechten, zuipen en denken dat de wereldhofstede, land en stad – van hem is, denken dat hij een graaf is. Er gaat iets bedreigends van uit; de maatschappelijke orde van biddende, vechtende en ploegende standen is in gevaar, de boer weet zijn plaats niet meer, zijn gedrag is openlijk uitdagend. De kermis zet de wereld op zijn kop; het feest schept een werkelijkheid die weliswaar van beperkte duur is, maar ondertussen wel de vanzelfsprekendheid van de bestaande orde ondermijnt. Maar men zal ze mores leren, men zal ze doen 'grijnzen' van angst, men zal ze al 'dravende over tvelt Slepen ende hanghen.” [1]

Met twee voeten op de grond: feiten graag

In het begin van de meer dan duizend jaar geschiedenis van de kermis verdragen de kerk en de handelaars elkaar erg goed: 'de Mosselman reedt met zijne kruywagen in de kerk'. De kerk zelf was ook een soort handelaar geworden, want wilde een kerk in de middeleeuwen belangrijk zijn (met als gevolg een uitdijende bevolking en dus nog meer rijkdom) dan aasde zij op relikwieën. Ze leek bezeten om in het bezit te komen van de lichamen van heiligen, of delen ervan, de wurgdoek van Cunera, een splinter of nagel van het kruis en, boven alles, het Heilige Bloed van Christus, ze brengen geluk en zegen aan kerk en stad, ze overbruggen de afstand tussen de mens en zijn Schepper. De jaarmarkt bracht door rondreizende handelaren bijzondere handelswaar naar stad of dorp, waar bewoners normaal geen toegang toe hadden. Dat konden ook aangeboden diensten zijn, zoals een tandarts, een chirurgijn of een beroemde voorspeller. Later kwamen er ook wetenschappelijke presentaties op de jaarmarkt. Adriaen Coenzoon van Schilperoort staat met zijn Vischboek en zijn museum van gedroogde vissen op de Leidse kermis van 1583. Anthonie van Leeuwenhoek (1632-1723) heeft het glasblazen op de jaarmarkt ge-

leerd. *“Ik hebbe geen andere Kennisse van Glasblasen gehad, als dat wanneer op onze Jaarmarkt een Glasblazer in de stad was gekomen, die zijn Glasblasen bij de Lamp om gelt liet zien.”* In 1606 toonde Leeghwater op de Amsterdamse kermis zijn duikerklok en bleef 45 minuten onder water, terwijl hij op zijn schalmei speelde. Iedereen dacht dat hij verdronken was. Ook de elektriceermachine deed in 1745 haar intrede als kermisattractie. [2]

Hij reedt met zijn kruywagen in de kerk

Entertainment op de kermis

Opzienbender nog zijn de acrobaten, de koordansers, de potsenmakers, de sterke mannen, de vreemde dieren, de Polen met dansende beren, de Savojaards met marmotten, de apen, de geleerde paarden en honden en een ononderbroken stroom van misvormde mensen en dieren. We horen in 1606 van de Krabbendammer reus, oud 19 jaar; van de Boer van Lekkerkerk, van een meid zonder armen, van een dwerg met een waterhoofd; van Siamese tweelingen, wildemannen, albino's en hermafrodieten. Voor de vensters van de Waag in Amsterdam werden zelfs aangeklede geraamtes van opgehangen misdadigers getoond. [3]

Vergeet de potten op sterkwater niet met daarin vreemde mensen, of delen ervan, en onbekende of mismaakte dieren. Het was een soort horrorkabinet. Vergeet ook niet de toegestroomde bevoegde of onbevoegde chirurgijnen, genezers, die in het openbaar de meest bizarre medische handelingen uitvoerden.

Meestal organiseerde een plaatselijke herbergier allerlei spellen rond zijn herberg, zoals ringsteken, kegelen, kolven, kaatsen, maar ook katknuppelen, pauwknuppelen, gans- of zwaantrekken, vogelschieten. Goddank zijn dit soort wreedheden naar dieren sinds begin 19de eeuw verdwenen.

Van buitenaf kwamen naar een jaarmarkt goochelaars, poppenkas, kas of spullekiek, lierman, liedjeszanger, rijmelaar, speelman, toverlantaarns en vóór alles, theater.

Dieven en bedriegers in de stad

Bij de inwijding of jaarlijkse herdenking van de inwijding werd er 'marktvrijheid' ingesteld. De overheid garandeerde vrijheid, vrijhandel en vrijgeleide (ook voor schuldenaars en dieven) voor bijna iedereen om de stad of dorp in te komen om daar te verkopen of te kopen en om bekenden of familie te bezoeken. Tevens was er een levendige handel in geestelijke aflaten, waarmee de gewone man zijn zonde kon afkopen.

Een jaarmarkt was voor de hardwerkende boer een ontspanning. Een kermis kon wel drie weken duren en er waren er veel in getal. In Utrecht waren zesenvestig kermissen per jaar, sommige groot en lang, andere kort en klein. Dorpen en steden konden op zo'n kermis wel duizenden nieuwe mensen ontmoeten.

Toch werd het aspect van de handel minder in de loop der jaren. De

middenstand kwam op en nam de verkoop van bijzondere zaken meer en meer over. De kermis voor handelswaar werd meer en meer overbodig. Toch stonden er op de Amsterdamse kermis in de Nieuwmarkt, de Botermarkt, het Amstelveld, de Westermarkt en de Herenmarkt samen meer dan 700 kramen.

De kermis als verdorven seks- en geweldfeest

Voor de calvinisten werd de kermis meer en meer een afschuwelijke zaak. Openlijk bedreef men seks, er werd onbeheersbaar gedronken, gewelddadigheid vierde de boventoon en er vielen zelfs doden. Het bekkensnijden was een kermis spel en het was de held van een dorp als iemand telkens de ander het gezicht opensneed en zelf altijd de dans ontsprong.

Jongens vielen als wilde beesten op meisjes aan

Door de eeuwen heen is er geprobeerd de kermissen af te schaffen, maar het idee dat de gewone man recht had op zijn eigen vermaak, botste daarmee. In 1784 werd in Edam het Nut van het Algemeen opgericht met als doel de gewone man te civiliseren. Voor de kermis zou een ander soort vermaak moeten komen, maar dan vermaak wat de arbeidersklasse zou verheffen.

Hoe zou dat eruit gaan zien? *“Op het feestterrein gekomen, nemen de autoriteiten hunne plaatsen op de tribune in en plaatst zich het eerste muziekkorps daarvoor. Onder een vrolijken marsch defileert nu het geheel daarlangs om zich successievelijk daarvóór te stellen. Een gemeenschappelijk te zingen vaderlandsch lied wijdde het feest in. Onmiddellijk daarna treedt de feestredenaar op om in voor elkeen bevattelijke termen op de beteekenis van het feest te wijzen en de deelnemers tot vroolijk samenwerken en krachtigen kamp op te wekken. Zo'n rede moet kort zijn en gevolgd worden door het volkslied. Onmiddellijk hierna vangen de oefeningen aan.”* [4] En voor die oefeningen dienden als voorbeeld de Zwitserse en Duitse gymnastiek- en zangfeesten. Het moge duidelijk zijn: er wordt chocolademelk geschonken en geen jenever, absoluut niet. De jenever is de aanjager van het kwaad en zedeloze! Sommige verenigingen accepteerden nog een enkel glas bier voor de boeren en arbeiders.

Groet van de Kermis'

Uitg. M. A. Frank,

Passanten op de kermis op het terrein van de Veemarkt.
Links een brandwachtuisje en een carrousel 1900 ©Stadsarchief Rotterdam

Kermis op de Veemarkt bij de Gedempte Boezemsingel met op de voorgrond een lantaarnopsteker en verderop een reuzenrad 1897
©Stadsarchief Rotterdam

De seks en drinkgelagen blijven

Het lukt niet echt om de kermis uit te bannen. Vaak wordt de lengte wel bekort tot een aantal dagen of hooguit een week. Maar de verontrustende berichten blijven binnenstromen. We nemen als voorbeeld Nijmegen. Een dik boekwerk wordt in 1913 aan de gemeenteraad aangeboden met het verzoek de kermis definitief af te schaffen. Hier volgt een kort fragment, maar zo gaat het pagina's door en er lijkt geen eind aan te komen.

De onzedelijkheid is vreselijk en het is zoveel dat niet alles kon worden opgeschreven. "Dan komen de verhalen: over twee meisjes van veertien à vijftien jaar die herhaaldelijk jonge mannen aanhaalden en vroegen of zij geen lust hadden met hun mee te gaan; over een jongen en een meisje tegen het houten schot der kerk van St. Augustinus in geslachtelijke gemeenschap met elkander; over de kastelein die zijn twee dochters van 17 en 19 jaar laat betasten door zeven heeren tussen 19-21 jaar; en over enige jongens en meisjes op dolle maandagnacht in het Kronenburgpark, 'die daar op beestachtige wijze huishielden'. 'De meisjes', meldt het verslag, 'lopen langs de glooiing met ontbloote schaamtedelen. De jongens vielen als wilde beesten op hun aan. Een enkele maal blijkbaar als het te ver ging, liep een der meisjes wel weg, doch werd met ruw geweld teruggebracht en opnieuw neergeworpen. Met flesschen werden ze bedreigt als ze niet wilden'. In het blad KERMIS EN HUISGEZIN wordt de ontwrichting van het gezinsleven en de zedelijke verwildering geschilderd waaraan vader, moeder en de kinderen tijdens de kermis, waar ineens alles mag, blootstaan ... 'een huismoeder van circa 40 jaren, smoordronken in gezelschap van koloniale'." [5]

Industriële revolutie help mee bij de afschaffing

Rond 1900 tijdens de industriële revolutie werd de roep om de kermis te bekorten tot een enkele dag groter. Machines konden immers niet zomaar weken worden stilgezet. Zelfs een enkele vakbond kon het hier mee eens zijn. Toch is het ook hiermee niet echt gelukt om de kermis afgeschaft te krijgen. Sterker nog, door de industriële ontwikkelingen ontstonden mechanisch aangedreven draaimolens en ook de film op de kermis deed zijn intrede. De moderne kermis was geboren: weg is de heiligheid en de mis, weg is de handel, gebleven is het vermaak, maar dat is volledig gemechaniseerd. De eettentjes zijn tot een minimum beperkt, terwijl er op een oude kermis wel een kleine honderd kramen konden zijn waar iets te eten kon worden gehaald. En de eenvoudige boer en arbeider? Zijn kermis is er nog en ook nu zijn gemeenteraadsleden vaak geschokt over het extreme geweld en de uitbarsting van 'ontucht'.

Vroeger was er veel dierenleed op een kermis

De volgende bronnen zijn gebruikt: [1]= Dit artikel rust vooral op het Nederlandse standaardwerk over de kermis, dat geschreven is door Gerrit Herman Jansen, 'Een roes van vrijheid (kermis in Nederland)', (1987). Een kloek werk van een kleine 500 pagina's. Hier een citaat uit het boek, de bron staat daar vermeld; op blz.22 [2]= GH Jansen, blz.44 [3]= Dit artikel is op detailniveau aangevuld uit: Rituelen (nieuwe en oude gebruiken in Nederland), Jef de Jager (2001), blz.177-181 [4]= GH Jansen, blz.83 [5]= GH Jansen, blz.86-87

Kinderen vermaken zich in een nagemaakte landauer op de kermis ter gelegenheid van Koninginnedag 29-4-1954. Fotograaf Cock M Tholens ©Lieneke de Boer (dank aan het Stadsarchief Rotterdam)

35 jaar Bram Ladage

Herman Schildert

Herman Schouwenburg woont in Het Lage Land. Hij is tekenaar. De achterkant van de RIJK weet hij telkens tot een mooi plaatje te maken.

Zie zijn werk op:
www.instagram.com/hermanschildert
www.facebook.com/hermanschouwenburg
of www.flickr.com/photos/hermanschildert

Draaiorgel

Poppenkast

Roos

Markt

Bedankt voor het lezen!